

Katoliikliku pastori maja
Soome lipupäeva pühalipuehtes

№ 9
1937
30 s.

Haitse Kodu.

TOIMETUS:

Tallinnas Kaarli t. 8, Kaitseliidu pea-
staabi ruumes.

Vastutav toimetaja: kolonel J. Maide
telefon 451-94.

Tegev toimetaja: kapten A. Truuvere
telefon ametis kv. 158-a,
kodus 465-01.

Väljaandja: Kaitseliidu Peastaap.
Kaastõõ arvatakse tasu alla, kui sellele
tasunõudmine on peale kirjutatud. Tarvi-
tamata ja tagasisaatmiseks märkimata
käsitirju alal ei hoita.

Tegevtoimetaja kõnetunnid teisipäeviti
ja neljapäeviti kella 10.00—12.00.

*

TALITUS:

Tallinnas Kaarli t. 8.

Talitus on avatud iga päev kella 9—3.
Telefon 451-89.

Tellimishind aastas 6 krooni, 1/2 a. 3 kr.,
1/4 a. Kr. 1.50, kuus 50 senti.

Kuulutuste hinnad: 4 ühe lehekülj
teksti ees 50 kr., tekstis 80 kr., teksti
äärel 40 kr. Väline kaas 80 kr., sise-
mised 60 kr.

Nr. 9

1937

SISUKORD:

- U. Sillaste:* Roheluse, valguse ja ühte-
kuuluvuse pühiks.
— 15. emadepäev.
E. H. Truuvere: Suvi tuleb suuril sam-
mel...
Epa: Soome lipupäevaks.
— Briti impeeriumi suurpäev 12. mail.
A. Truuvere: Kindral-major A. Kurvits
50-aastane.
V. H.: Sõjamäele istutati autammed 20
riigiloojale.
V. Matela: Täpsusküttimine, eriti meie
oludes.
A. Balder: Relvade hooldamisest Kaitse-
liidus.
J. A.: Esimesi gaasirünnakuid maa-
ilmasõjas.
Ed. Laaman: Lembitu vastumängija.
A. H.: Inglise asumaade kasvamisest.
V. H.: Veeteede tähistamine.
E. A.: Tuleliin kutsus. — Jutustus võit-
luspäevilt.

**KODUMAA SUURIMAIK JA
VANIMAIK KINDLUSTUSSELTSE**

EESTI LLOYD

ESINDUSED KOGU EESTIS

Kapitalid ja tagavarad ületavad **Kr. 1.390.000.—**

Asutamisest saadik kahjutasusid on maksetud üle
Kr. 3.300.000.— ja dividendina elukindlustusvõtjale
Kr. 150.000.—

Töötab eestlaste kapitaliga ja eestlaste juhtimisel

Kaitse Kodu!

ILMUB 2 KORDA KUUS

Nr. 9

Tallinnas, reedel, 14. mail 1937

XIII aastakäik

Roheluse, valguse ja ühitekuuluvuse pühiks

Kevad-suve värsked tuulepuhangud käivad üle kodumaa metsade, nurmede ja vete. Peipsi piirilt Läänemere rannani — siin põhjala eestlaste kodumaal on praegu suur looduse külvi- ja küpsemisaeg. Valgust, soojust, rohelist on kõikjal. On jõudnud aasta-aeg suviste nelipühadesse.

Looduse uuestisünnist on nakatud ka inimene. Mõtted ja plaanid viivad tubadest looduse avarusse — jõgede ja järvede kaldaile, mühavate merelainete kohina ja metsa mühina juure. Ikka lähemale loodusele, avarusele, Loojale.

... Ja nad olid iga päev ühel meelel pühas kojas koos, murdsid leiba ja kiitsid Jumalat... Nii loetakse ja jutustatakse suurest raamatust suurte pühade aegu. Need olid Suure Õpetaja väikesed õpilased, kes tulid oma liistude, tollilaua ja kalavõrkude juurest kuulama suure töökuulutaja juttu kõigest nähtamatust, millest silm ei ole näinud ega kõrv kuulnud, aga mis ometi on rikkuseks ja õnnistuseks neile, kes armastavad Jumalat.

Vabas looduses, kõrgel õlimäel, kus vaade ulatus üle õitsvate viljaorgude ja lilleväljade, kus tuulekohinad tulid ja läksid — seal õpiti üksteist tundma, ühineti kõigi ilu, valguse ja päikesepaiste nägematute allikatega ühiseks palveks, eluks ja tööks harmoonilises ühtekuuluvuses ja vennavaimus selle sõna kõige paremas mõttes.

Iga aasta lehekuu tulles algab uus valguse, soojuse ja looduse rõõmupidu aeg. Iga

aasta jälle loeme ja kuuleme suure õpetaja sõnu lindudest taeva all ja lillekesist välja peal, kes ei muretse, vaid kasvavad, elavad ja kaunistavad nurme ja niitu enesele rõõmuks ja vaatajaile iluks.

Meie noored Jukud ja Mannid, meie noorkotkad ja kodutütred lähevad varsti koolitubadest maarüppe laagritesse, kus nad üksikutes telkides elades vabas looduses ja ühistes söögilaudades suure looduse rikkas avaruses ühinevad kui jüngrid ühises meeles, töös ja palves kodumaale auks ning vanemaile ja Jumalale meelepäraseks elamiseks. Ja vanemad — need näevad noortes nagu rohelishaljast noort metsa kasvamas, mille puie ladvad tõusevad hoogsalt ikka üles poole, valgusele, avarusele ja taevale lähemale.

Kõikjal käib hoogus kasvamis- ja edasiehitamistö — põllul, nurmel, niidul, aga ka koolitoas, tehases ja ametasutuses. Üksikute käte ja vaimude pingutusega saavutatakse suuri kogusummasid ja tippsaavutusi. Mäed ju koosnevadki ainult liivateradest.

Mingem siis vabasse loodusse ja pangem tähele, missugune ime, kasv ja elu sünnib seal nurmel, metsas ja merel. Ja kuulakem väliste häälte vahele kõrvu sosistatavaid sõnu ühendavast ja lepitavast nelipühivaimust: „... Ja nad olid iga päev ühel meelel koos, murdsid leiba ja kiitsid Jumalat.“ Olgu suviste nelipühad südame, kodu ja rahva uuteks lootusteks, nägemusteks ja kordaminekuteks pühitsetud pühad!

Uno Sillaste.

Üks õnnitlejaid

15. emadepäev

Iga aasta maikuu teisel pühapäeval pühitseb kogu tsiviliseeritud maailm emadepäeva.

See on kaunis ja õilis komme, sest ta süvendab perekonna ühtekuuluvust ja arendab lastes lugupidamist ja armastust oma vanemate, eriti ema, vastu.

Tänavu pühitseti meil emadepäeva 9. mail 15. korda. Selle päeva pidulikud sündmused ja austuskokkutulekud toimusid üle riigi meeliülendavalt.

Tuhanded noored ruttasid särasilmil valmistama varahommikul emadele üllatusi, võttes sel emade pidupäeval perenaise kohused emade õlult enda peale.

Emadele annetati südamest tulevaid lapselikke kingitusi ja terve päev möödus emade austamise tähe all.

Suvi tuleb suuril sammel...

Varane on meil tänavune kevad. Varane ja imeilus! Pärast lumerikast ja ilusat talve saabus ta kiiresti, rõõmsa päikese ja vuliseva veega — kauni maheduse ja kõige oma võluvusega. Kui ruttu kadusid talvekammit-sad ja kui rõõmsalt ärkas loodus vastu kaunile kevadele!

Kõikjal kuuled: Kui ilus ja kaunis on ometi tänavune kevad... Kogu maal on juba käimas kõik ärkamine ja külv, puhkemine ja linnukeste laulusädin. Pehme muruvaip meelitab oma roheluse ja looduslõhnaga, puud ja põõsad puhkevad ja sirguvad, õitevaip tiheneb päevast päeva. Lindude rõõmus kevadine laul kõlab nagu hümnina kogu looduse uuestisünnile, usinale tööle ja lootusrikkale külvile!

Hoolsale külvile loodetakse suvelt õnnistusrohket kasvu — suvelt, mis tänavusele imekaunile kevadele on liginemas suuril sammel.

Nagu on varane tänavune kevad, nii on tänavu varased ka suve esimesed rõõmsad kuulutajad — Suvistepühad. Suvisted — nelipühad — kaskede pühad — kui kauneid mõt-

teid toovad need saabuvat suve sissejuhatavad pühad meie kõigi hinge! Vanadel on palju ilusat mälestada oma nooruspäevilt, noortele annavad pühaderõõmud kauneid muljeid, — meile kõigile toovad Suvisted uut hoo-gu meie hingele ja olemisele.

See on samane võluv värskusannus kaunilt loodusest meile kõigile nagu vanal ajal oli nelipühal pühavaimu väljavalamine ühe suure õpetuse rajaja esimesile käskjalgadele... See on uuestisünd — värskendus ja tugi meie kehale ja vaimule.

Suvistepühiks tuuakse maal kased tuppä. Milline ilus komme — ja millist kaunist aroomi annavad need põhjamaa armsaimad puud meie tubadele ja suviseile eluruumele. Nagu kuusk on kauneima talvepüha sümbol, nii on kask meil suve kuulutamise püha ehtija.

Pärast Suvisteid võtab elu meil uued rajad. Maainimene asub veelgi suurema hoole ja ulatusega oma laialdaste suviste tööde toimetamisele. Linlane aga hakkab mõtlema sellele, kuidas osagi suve veeta kusagil eemal

linnakärast, puhata ning koguda uut jõudu tulevaseks tööks.

Tegevusrohke ja elav tuleb meil tänavu-negi suvi. Kui palju uusi ehitustöid on meil praegu käimas! Ehitatakse uusi maju, sildu, tehaseid, rajatakse uusi aedu ja uudismaad. Hoogus on praeguses Eestis ülesehitava töö tempo! Üleriiklikus ulatuses ja kogu rahvast kaasahaaravalt on meil praegu käimas suur ja laialdane kodukaunistamise hoogtöö. Kõikjal istutatakse uusi puid ja põõsaid, rajatakse uusi puisteid ja aedu. Käimas on värvimis-, parandus- ja puhastustööd.

Mitte ainult suvituslinnad ja suuremad ametasutused ei korralda ja kaunista oma ümbrust, vaid ka kümned tuhanded talude omanikud ja linlased on kaasa haaratud sest suurest ja ulatuslikust üritusest: meie kodukaunistamiseks, meie ümbrusiluks. Sellele lisaks on tulemas üleriiklik puhtusenädal, et kogu rahvast äratada hoolsamini hindama puhtuse ja korra suuri väärtusi.

Meie riiklikus elus on tänavune suvi toomas ka suurt reformi. Kogu rahva tahtel on praegu koos rahvuskogu, et meie riigile välja töötada uut ning rahva elunõuetele vastavat põhiseadust, mis kindlustaks meie sisemist korda — ja rahus ning täie korra alusel viiks meie Vabariigi vastu veelgi suuremale

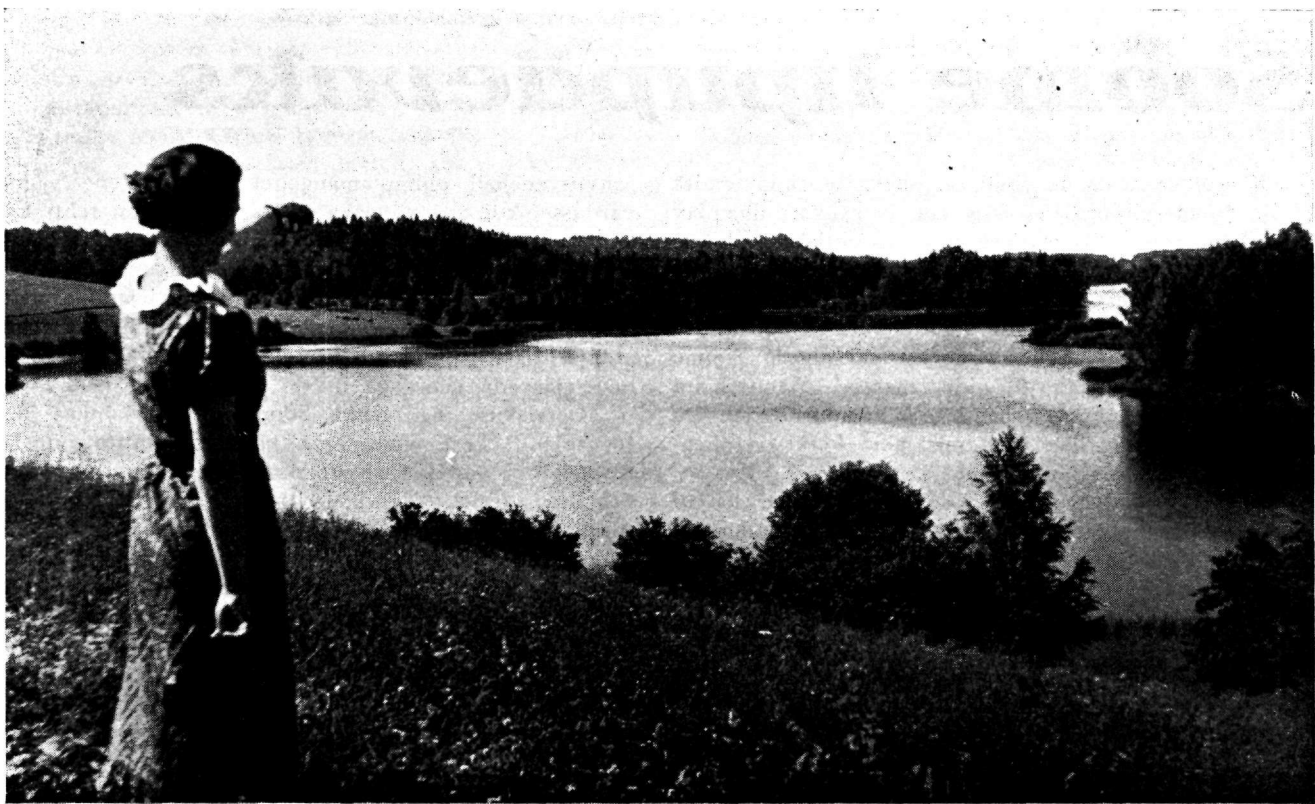
õitsengule. Vabalt, asjatundlikkuse ja põhjalikkusega töötab praegu rahvuskogu uue põhiseaduse arutamisel. See on suur ja ulatuslik töö — kogu rahvas ootab rahvuskogult kõige paremat.

Meie laialdane kaitseliitlaste pere läheb suvele vastu uute lootuste ja tööinnuga. Kuna suurem osa Kaitseliidu liikmeid elab maal ja on seotud põllutööga, siis osaliselt vaibub suvel meie organisatsiooni sõjaline õppetöö. Ka linlased valguvad laiali ja pole võimalik igakülgne õppetöö linna malev-kondades. Ometi kestab aga erialaline tegevus täie innuga — sporditakse, isiklikud laskeharjutused on käimas, ratsamees õpetab oma hobust jne.

Kaitseliitlaste hoolsas peres ei vaibu kodukaitsele valmistumine kunagi täieliselt. Praegu on kogu maal käimas komiteede loomine ja eelorganiseerimine kesksuve suurimaks rahvuspühaks — Võidupühaks. Peamine korraldustöö ja üldine juhtimine ning algatus asub siin kaitseliitlaste ja Naiskodukaitse õlgadel. Hinnates selle päeva mõtte sügavat tähtsust tahab Kaitseliidu pere olla Võidupüha kõige hoogsama pühitsemise läbiviijaks.

Jah. Suvi tuleb suuril sammel... Ilu ja õnnistust, tööd ja kasvu, lootusi edu ning lõikuse peale toob suvi.

E. H. Truuvere.

Vastu suvele

Üks Helsingi tänavaid pidurüüs

Soome lipupäevaks

Käesoleva aasta 16. mail on üheksateistkümnendat korda Soomes lipupäev. Sõjaväge ja rahvast ühendav sümbolne tunnus — rahvuslipp — on ehtinud igal aastal vennasrahva maju võidu tunnuseks Vene ülevõimu ja enamlaste üle. 16. mail 1918. aastal kanti esimest korda vaba Soome siniristlipp pidulikult ta uue armee eesotsas pealinna. Sellest päevast sai alguse Soome lipupäev. Samal päeval andis marssal Mannerheim käskkirja, mis lõppes sõnadega: „Sõdurid! lehvigu kõrgel ja puhtana Teie lipp, mis meid kõiki on ühendanud ja võidule viinud.“

Peale eespool mainitud päeva on Soome majad veel ametlikult lipuehtes 28. jaanuaril (vabadussõja algus), 5. veebruaril (Runebergi-päev), 28. veebruaril (Kalevala päev), 12. aprillil (sakslaste Helsingisse tulek), 12. mail († V. Snellmani päev), 6. detsembril (Soome iseseisvuse väljakuulutamise päev 1917. a.) ja presidendi sünni- ning nimepäeval. Loeteldud päevil võime näha Soomet lipuehtes, kunagi aga ei lehti sinirist nii rõõmsalt ja vallatult kui Soome sõjaväe lipupäeval. Ja põhjusega, sest tol päeval võis Soome lipp esimest korda ehtida soomlaste maju, ilma et Vene vägivald oleks seda takistanud. Lippu ei tohtinud soomlased Vene surve ajal avalikkusse tuua. Isegi

rahvusvahelisel olümpiamängudel tõsteti Vene värvid vardasse, kui tuli võitjaks soomlane. Hiljem tehti küll niipalju järeleandmisi, et Soome lipp võis alles pärast Vene lippu tõusta masti. Isegi Soome suvepidudel oli sini-valgelipp keeldud. Soome suurim kirjanik Juhani Aho ütleb selle kohta oma „Laastudes“ väga tabavalt: „Lippe nad ju võivad keelda, talve lund, taeva ja meie järvede sina aga mitte.“

Iseseisvuse idee tekkis Soome ohvitserkonnas juba 18. sajandi keskpaigu. Seda põhjustas mitte niipalju Rootsi riigivõim kui ohvitserkonna ja riigimeeste omavahelised tülid. Tarvitseb meenutada Peeter Suure tütre Elisabethi manifesti, kes andis soomlasile nõu lahku lüüa Rootsist ja asutada kuningriik, kus pidi saama valitsejaks Elisabethi õepoeg Holstein-Gottarbi hertsog Karl-Peeter. Manifestis lubati Soome võtta Vene kaitse alla ja töötati soomlasile suuri vabadusi. Manifestil ei olnud aga suuremat edu, sest polnud veel ununud Põhjasõja koledad sündmused. Aga küsimus arenes siiski nii kaugele, et Lääne-Soomest Turusse kokkutulnud riigipäev otsustas kutsuda hertsog Karl-Peetri Soome suurvürstiks. Hiljem aga, kui Elisabeth Vene keisrinnana vallutas Soome, selgus kõigile, kui palju soomlased Vene võimu all oleksid saanud maitsta

iseseisvust. Õnneks ei kestnud tol ajal Vene võim Soomes kaua. Soome iseseisvuse idee aga ei kustunud. Aastal 1788 ühinesid Anjalas salaliiduks 111 ohvitseri ja pakkusid Soomet Vene kaitse alla. See ajaloos „Anjala liidu“ nime all tuntud salaliit äpardus, sest sõdurid ja rahvas olid selle vastu. Osa salaliitlasi põgenes Venesse ja mõned pidid maa äraandmise eest jätma oma elu. Nüüd vaibus Soome iseseisvuse mõte mõneks ajaks. See ärkas jälle vene surve tõttu. Aastal 1808 vallutas Vene keiser Aleksander I täieliselt Soome. Aleksander I ei seganud end palju Soome sisemistesse asjadesse, vaid andis talle täielise vabaduse. Sama võib ütelda Aleksander II kohta, kes Soome eest eriti hästi hoolitses. Tõsi küll, et Soome riigipäeva ei kutsutud enam kokku pärast Aleksander I valitsemist enne kui 1863. aastal ja et Nikolai I karm käsi rõhus ka soomlasi, aga iseseisvuse küsimus siiski ei kerkinud akuutselt päevakorrale. Pärast alatisi sõdu Soome vajas rahu ja kosumist, ja sellega lepidi. Teise pöörde võttis asi Aleksander III valitsemise ajal. Panslavismi rusikas hakkas suruma soomlasi. Kõigepealt ühtlustati Soome postikorraldus Vene omaga ja Vene kahe peaga kotkas toodi võimu sümbolina Soome postmarkidesse. Sellele järgnes Vene vahetusraha Soomes tarvitusele määramine. Soome uut nuhtlusseadust ei kinnitatud, vaid nõuti selle ümbertöötamist vastavalt Vene juristide nõuandeile. Kirjavaetus kindralkuberneri ja Soome senati vahel võis sündida ainult vene keeles. Kõigest sellest ei jatkunud panslavistide isu rahuldamiseks. Nad tahtsid vägisi kuulutada greeka-õigeusu kiriku Soome riigikirikuks, olgugi, et suurem enamus soomlasist on luterlased. Soome riigipäeva tähtsust vähendati. Tema õiguseks jäi ainult arvamist avaldada, kuid mitte algatada ega otsustada. Ka Peterburis asuva Soome ministerriiigisekretäri õigusi kärbiti tugevasti. Raske on ütelda, kui kaugele oleksid venelased läinud, kui poleks Aleksander III surnud keset neid tagurlikke kavatsusi. Tema järglane Nikolai II oli alguses tagasihoidlikum. Olu-kord aga muutus järsku, kui nimetati N. Bobrikov Soome kindral-kuberneriiks. Kõigi muude kitsenduste kõrval tühistati Soome põhiseaduslikud õigused n.-n. „veebruari-manifestiga“. Soomlaste arvamist küsimata saadeti manifest Soome senatile avaldamiseks. Soomes paluti manifesti tagasivõtmist, aga sel polnud mingisuguseid tagajärgi, sest siseminister von Plehve, kes oli ka ühtlasi Soome riigisekretäriks, ei esitanudki palveid keisrile. Võitlus oma õiguste eest sai nüüd Soomes kogu rahva põnevaimaks küsimuseks. Et asjale suuremat kaalu anda, valmistati keisrile aadress, millele koguti ühe nädala jooksul 525.000 allkirja. Aadressi keisrile üle andma sõitsid 500 Soome valdade esindajat. Aga nüüdki ei pääsnud aadress keisri kätte, sest viimane põgenes soomlaste eest Prantsusmaale. Soomlased tegid kõik, mis suutsid. Kui nad ei suutnud saavutada mingisuguseid tagajärgi Peterburis, siis jäi veel üks tee järele apelleerimiseks — nimelt juhtida ülemaailmne tähelepanu Vene vägivallale Soomes. Siin soomlased saavutasid häid tulemusi. Keisri juure läkitati n.-n. kultuursaatkond, kuhu kuulusid Euroopa 6 kõige

kuulsamat teadusemeest, kes esindasid 12 riigi kultuuri. Nad tahtsid keisrile üle anda palve, millele oli alla kirjutanud 1050 maailma tuntuimat meest, kes palusid keisrit loobuda Soome õiguste kitsendamise katseist. Ent Nikolai II ei võtnud ka seda saatkonda vastu. Moraalset toetust saadi väljastpoolt, aga reaalselt kasu sellest polnud, sest Bobrikov võis julgesti hõisata: „Soome seadus — see olen mina.“ Ja hiljem Vene riigiduumas panslavistid ülistasid neid vägitegusid ja hüüdsid rahuldustundega „Finis Finlandiae“. Ent oma õiguste kaitsmisest soomlased ei loobunud. Nad andsid kõigis Euroopa keeltes lugematul arvul välja brošüüre ja raamatuid, milles selgitati Soome küsimust. Õnneks leidis Soomes teadusemehi ja kirjanikke, kes suutsid Vene kavatsustele vastu vaielda ja Soome saatust välismaal selgitada.

Kuni 1901. aastani teenisid soomlased oma väeosaades soome ohvitseride juhtimisel. Nüüd taheti ka Soome sõjaväe seadust muuta. Soomlasi taheti asetada sõjaväeteenistuses ühesugusele alusele venelastega samal ajal, kui vene keel oli kuulutatud ametlikuks keeleks Soomes. Soomlasile hakkas selguma, et passiivse vastupanuga ei jõuta kaugele, vaid on tarvis tegutseda aktiivselt. Aktivistid hakkasid agiteerima noorsoo hulgas sõjaväkke astumise vastu. Selle tagajärjel ilmus 1902. aastal kutsealisist väike protsent vastuvõttekomisjonidesse. Kasakad said küll korra oma nagaikasid tarvitada Helsingis, kuid Vene pidi seekord siiski järele andma. Eriti energiliseks muutus aktivistide töö Jaapani sõja aegu. Nad astusid ühendusse Stokholmi Jaapani saadikuga ja palusid viimaselt relvi. Neid saadetigi 1905. aastal Soome terve laevalaadung. Laev aga sõitis karile ja lasti kapteni poolt õhku. Aktivistidele andis hoogu Eugen Schaumani eneseohverdav töö, kes surmas Bobrikovi ja selle järele ka enese. Ka teine Soome õigija, siseminister von Plehve, langes vene revolutsionääri käe läbi. Venes oodati revolutsiooni. Kui 1905. aastal puhkes üldstreik, mille vastu tsaarivalitsus polnud ette valmistatud, siis levis see nagu kulutulgi Soomegi. Streik kujunes nii tugevaks rahva jõu ja tahte väljendajaks, et tsaarivalitsus pidi andma järele. Aktivistid tegid kõik selleks, et streik ei muutuks ainult tööliste asjaks, vaid kogu rahva meelevalduseks Vene surve vastu. Üldstreigi juhatus nõudis valitsuse lahkumist, rahvuskongressi kokkukutsumist, hääleõigust kõigile 21-aastasile, ühekojalist rahvaesindust ja Soome tunnistamist autonoomseks Vene osa-16. mai paraad 1918. a. Helsingis

riigiks. Neid nõudeid muidugi ei täidetud, kuid tagajärjed streigil siiski olid. Soome senat langes, kubernerid lahkusid ametist, kindral-kuberner vürst Obolenski põgenes Helsingi sadamas Vene soomuslaevale ja esitas hiljem lahkumispalve. Kohati läksid streikijad nii ägedaks, et võtsid sandarmeil sõjariistad käest. Peab siinjuures märkima, et sõjaväelist jõudu Vene võimud tarvitada ei saanud, sest vene sõdurid keeldusid laskmast soomlaste peale. Soome sündmustel oli mõju ka Peterburis. Nikolai II kirjutas alla manifestile, mis tühistas suurema osa venestamise manifeste. Ent Soome aktivistide partei läks kaugemale. Ta nõudis iseseisvust ja demokraatlikku korda. Streik oli ainult peaprooviks. Mässukatse tuli 1906. aastal Sveaborgis (Suomenlinnas). See lõppes õnnetult soomlasile, kes kaotasid võitluses peale saja mehe. Aktivistide grupp, n.-n. „Voima-liitto“ (Jõu-liit), tegutses edasi. Voima-liitto hakati kartma koguni Peterburis, sest „Novoje Vremja“ teatas kord, et 30.000 voima-liitlast marsivad täies varustuses vallutama Peterburit. Liit paljastati ja anti kohtu alla. Turu õuekohus mõistis nad süüdistusest vabaks. Kindral-kuberner ei nõustunud sellega ja tahtis voima-liitlased anda Vene kõrgeima kohtu alla. Sellest aga ei tulnud midagi välja, sest vahepeal tekkis maailmasõda. Nagu Jaapani sõja ajalgi, sooviti ka nüüd Soomes Vene kaotust. Seda teadsid venelased, ja kartes Soome mässu ning sakslaste sissetungi olid nad kohustatud pidama Soomes 200.000-lise hästivarustatud sõjaväe ja blokeerima Soome ranniku. Survepoliitika tagajärjed andsid end tunda, kuid kahjuks venelased ei saanud seda enam millegagi heaks teha. Nende lubadusi lihtsalt ei usutud, sest mis täna hädasunnil anti, see võeti homme tagasi. Soomlasil jäi üle lootada ainult eneste jõule. Hakati ummikust väljapääsu otsima. Saadi aru, et ilma reaalse jõuta — sõjaväeta, ei suudeta isegi kõige paremaid olukordi ära kasutada. Oli tarvis õpetada noormehi sõjameesteks, aga kuidas seda teha, kui kogu maa on üle ujutatud Vene vägede ja sandarmitega? Kodumaal oli see võimatu, seepärast pöörduti Rootsi ja Daani riikide valitsuste poole, et need võimaldaksid Soome noorsoole sõjalist väljaõpet. Ent mõlemad keeldusid erapooletuse tõttu. Jäi üle

Saksamaa, kelle poole ka viimaks pöörduti. Siin jõuti pikkade läbirääkimiste järele kokkuleppele, ja 3. veebruaril 1915. aastal sõitsid neli üliõpilast Helsingist välja, et poetada end salaja üle piiri. Kõiki võimalikke konspiratiivabinõusid tarvitades järgnesid esimestele teised. Ühe-, kahe-, kolmekaupaga kadus noormehi Helsingist ja mujalt. Esialgu anti neile sõjalist õpetust Berliinis, kui aga kogunes mehi juba rohkem, korraldati soomlastele n.-n. Pfadfinderikursused Lockstedti sõjaväelaagris. Kursused kestsid veebruarist kuni juuni lõpuni. Selle aja kestel olid kursuselased muust maailmast täiesti eraldatud, sest kardeti Vene salaluuret. Kursusile järgnes harilik jalaväe rea- ja laskeõppus, mis kestis läbi suve. Sügisel augustikuu lõpus tuli saksa vägede ülemjuhatus viimaks soomlaste mitmekordsele palveile vastu ja asutas nende jaoks erilise väeosa — 27. Preisi kuningliku jäägripataljoni. Jäägripataljoni 2000-st vabatahtlikust pidi saama algüksus vaba Soome uuele armeele. Rahvuslased ja aktivistid organiseerisid „suojeluskunta“t, s. o. kaitseliitu, keda asusid juhtima jäägripataljoni mehed. Ent kogu nende jõud oli siiski niivõrd väike, et riskantne oli välja astuda Vene 200.000-lise hästi varustatud sõjaväe vastu. Seepärast organiseeriti põranda all kaitseliitu, veeti salaja sõjariistu sisse ja oodati paremaid aegu. Tuli enamlik riigipööre Venemaal. See sündmus seadis soomlasi alternatiivi ette: kas kuulutada Soome iseseisvaks ja olemasoleva jõuga kaitsta iseseisvust või minna ühes enamlastega ja jääda rippuvaks Venemaast. Soome vabatahtlik valge armee oli sunnitud võitlusesse astuma enne kui ta suutis end organiseerida. Vene sandarmivõimude lahkudes haarasid võimu Soome pahempoolsed sotsialistid ja kommunistid, keda toetasid kohapealsed vene sõjaväeosad. Algas võitlus, mis nõudis suuri ohvreid, kuid millest tuli Soome välja vabana ja iseseisvana.

Soome iseseisvuse idee oli kaudu soomlaste südames, ent selle tegelikuks teostajaks sai Soome vabatahtlik armee — kaitseliit, kes on jäänud ka nüüd truuks oma pühale ülesandele kaitsta rahva iseseisvust ja rahu. Tervitusi suojeluskuntale lipupäevaks.

EPa.

Briti impeeriumi suurpäev - 12. mai

12. mail toimus Inglise kuninga Georg VI kroonimine suure pidulikkusega, igivanade tseremooniatega ja traditsioonide kohaselt.

Juba aasta otsa valmistuti ette sellele suurele ajaloolisele sündmusele. Iga riik oli läkitanud seks puhuks oma eridelegatsiooni Londoni. Eestit ja Riigivanemat esindas eridelegatsioon kindral Laidoneriga eesotsas.

Maailmalinna Londoni oli saabunud üle miljoni külalise, et elada kaasa ja näidata austust Briti impeeriumile ja ta valitsejapaarile — kuningas Georg VI ja kuninganna Elisabethile.

Inglise kuningas George VI kroonimismantlis

Inglise kuninganna Elisabeth kroonimismantlis

Säärane rekordiline külaliste vastuvõtmine nõuab suurt oskust ja tööd. Kõik peab sündima täpselt ja korrapäraselt. Kõik peab olema kaalutud ja viimisteldud, sest kui võtta arvesse, et London koos oma eeslinnadega moodustab juba ise pea-aegu 10-miljonilise inimmassi, kes kõike tahab kaasa elada, siis on mõistetav, missugune hiiglaülesanne oli korraldajail lahendada! Vähihingi eksitus — ja katastroof oleks võinud esile kerkida.

Mitte üksnes pidustuste välise liiklemise korraldajail ei tulnud end äärmuseni pingutada, vaid ka tseremooniatega juhtidel. Igal seisusel on oma traditsioonikohane käitumine, riietus. Kes tahtis ja oli oma seisuse järgi õigustatud pidustusist osa võtma, pidi olema ka eeskirjade kohaselt riietatud.

Daamide riietus oli surutud kind-

laisse raamidesse, samuti ka ehted. Isegi eeskirjades olid rätsepad ette nähtud, kes võisid tellimisi täita. Eriti daamidel tuli end pingutada, et laitmatult kätte õppida liiklemist ja kummarusi esinemisel. Inglismaa on traditsioonide maa, ja et neid peetakse inglaste suuruse üheks alustoeaks, siis ka peetakse neist rangelt kinni.

Et praegusel ajastul, kus nii vähe on jäänud veel ajaloo näitelavale kroonitud päid ja kus ka kroonitud peade alused on tugevasti kõigutatud, inglased siiski omistavad oma kuninga kroonimisele nii suure tähtsuse, on tähelepanu vääriv.

Et seda mõista, on vaja esiteks teada, et Briti impeerium koosneb peaaegu täiesti iseseisvaist dominioonidest. Inglise kuningas on seega Briti impeeriumi ühendaja ja inglise kroon impeeriumi ühtluse sümbol! Kaob Briti kroon, laguneb ka Briti impeerium! Teiseks on inglaste mentaliteet teissugune kui mandri rahvaste oma — nad ei näe oma kuningas mitte rahva vaenlast, vaid sõpra ja kaitsjat.

Need rahvad, kes kukutasid oma keisrid ja kuningad, arvasid, et kroonitud valitsejad on ainuüksi süüdi riigi ebaõnnestusis.

Inglismaal aga sääraseil juhtudel kukutati vaid valitsus ja kuningas oli see, kes avitas jälle elu pöördma paremale radadele. Ka kuulsal inglise traditsioonil on siin oma kaaluv mõju!

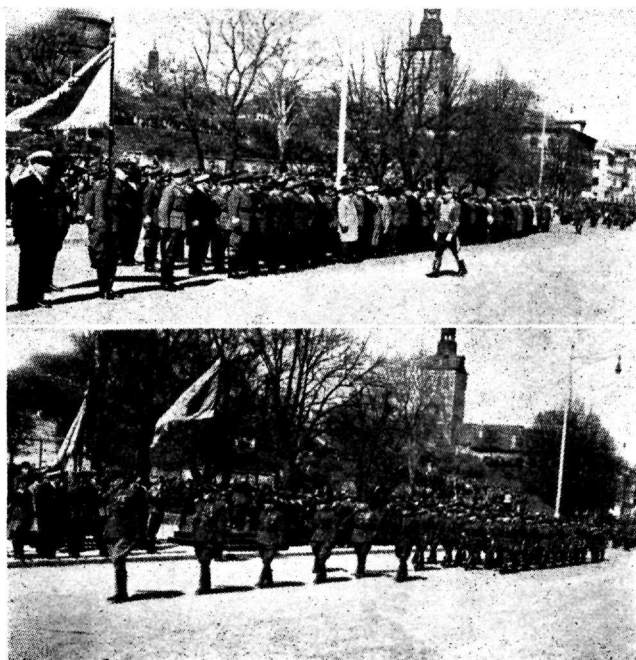
Inglise troonipärijanna printsess Elisabeth

Kogu riigis austati Vabadussõja sangareid

Vabaduse Risti 18. aastapäeva puhul korraldati neljapäeval, 6. skp., kõigis linnades, kus asuvad garnisonid, meie vabadussõja sangarite austamiseks paraade ja austamiskoosviibimisi. Paraadidest võtsid osa sõjaväe, kaitseliidu, tuletõrje ja noorte organisatsioonide üksused. Tallinnas Vabadusplatsil peetud paraadi võttis vastu Sõjavägede Ülemjuhataja kindral J. Laidoner, tervitades Vabaduse Risti kavalerie Riigivanema, enda ja kaitsejõudude nimel ning soovides edaspidiseks tegevuseks edu ja õnne kodumaa ja rahu auks.

Ülal: Vabaduse Risti kavalerid rivistatuna Vabadusväljakul

All: Kl. Tallinna Malev tervitab sõjavägede ülemjuhatajat ja Vabaduse Risti kavalerie paraadmarsil

Kindral-major Ants Kurvits

50-aastane

Kindral-major ANTS KURVITS

Täna, 14. skp., pühitseb oma 50-dat sünnipäeva üks silmapaistvaimaid meie sõjaväe vanemaid juhte — Piirivalve Valitsuse ülem kindral-major Ants Kurvits.

Juubilar sündis 14. V 1887. a. Tartumaal Saadjärve vallas Mihkliadu talu omaniku pojana. Üldhariduse omandas Tartu H. Treffneri gümnaasiumis ja Tartu ülikooli õigusteaduskonnas ning sõjaväelise hariduse Vladimiri sõjakoolis. Võttis maailmasõjas osa sõjategevusest sakslaste ja austerlaste vastu. Eesti rahvuslike väeosade loomisel 1917. a. tuli üle 1. Eesti Polku, kus ta on teeninud algul kompani- ja hiljem pataljoniülemana. Eesti rahvuslike väeosade laialisaatmise järele saksa okupatsioonivõimude poolt aitas juubilar põrandaaluses kaitseliidus kaasa meie relvastatud jõudude alalhoidmisele ja tulevastele sündmustele ettevalmistamisele. Saksa okupatsioonivõimu raugedes hilissügisel 1918. a. oli A. K. Tartu kaitseliidu ülemaks, Vabadussõja puhkedes määrati Viljandi kaitsepataljoni formeerijaks ja ülemaks.

1919. aastal — meie Vabadussõja raskeimal ja otsustavaimal ajastul — oli juubilar 2. Jalaväe Polgu — ühe meie tuntuima ja vapraima lahinguväeosa — ülemaks. Määrati hiljem I Diviisi ülema abiks. Vabadussõja lõppedes määrati ta meie sõjajõudude rahu-

aegsele teenistusele ümberkorraldamise puhul 2. Jalaväe Rügemendi ülemaks. 1921. aastal läks A. Kurvits omal soovil reservi ja jatkas oma pooleliolevat studiumi Tartu ülikooli õigusteaduskonnas. Kui 1922. a. asuti meie piirivalve ümberkorraldamisele ja regulaarpiirivalve loomisele, kutsuti juubilar piirivalve formeerijaks. Oli 1924. a. Fr. Akeli kabinetis sõjaministriks, kust siirdus tagasi oma endisele ametikohale Piirivalves. Piirivalve Valitsuse ülemana on ta väsimatu energiaga ja vilunud organisaatorina kujundanud meie piirivalve sel-laseks tubliks ja kohusetruuks kaitseteguriks, missugusena me seda tänapäeval näeme.

Peale oma otseste ametiülesannete on juubilar mahti leidnud innuga juhtivalt kaasa töötada ka mitmetes teistes organisatsioonides ja ettevõtetes. Nii on ta suure huviga hoolt kannud oma väeosade ohvitseride ja allohvitseride kogude eest, juhatusel liikmena kaasa töötanud Vabariigi Ohvitseride Keskkogus, H. Treffneri gümnaasiumi vilistlaskogu Tallinna osakonnas, esimehena Eesti Teise Polgu Seltsi juhatuses ja paljudes teistes seltskondlikes ettevõtetes ja organisatsioonides.

Kindral-major Ants Kurvitsa isiklikku vaprust ja ta teeneid on hinnatud rea au- ja teenetemärkidega ning autasudega, kuid selle kõige suuremaks hindajaks on ta viljakas töö, millele juubilar võib täna rahuldustundega tagasi vaadata. Vanasõna ütleb: töö kiidab tegijat. Ja kui nende lahinguüksuste tegevus, kelle eesotsas on seisnud meie tänane juubilar, on kustumatute lehekülgedena raiutud meie Vabadussõja ajalosesse, on ümbritsetud kangelaslikkuse ja vaprusel oreooliga ning tunnustatud — siis on see ühtlasi suurim tunnustus meie tänasele juubilarile kui nende üksuste lahingujuhile. Kui nende paljude asutuste ja organisatsioonide töö, kus kindral-major Ants Kurvits on juhtivalt kaasa tegelnud või tänapäeval neid juhib, on leidnud kiitvat hindamist ja üldist poolehoidu, siis on see jällegi õigustatud tunnustus ja otsene hinnang juubilarile kui teoinimesele. Isikupärastest omadustest tingitult evib ta sügava lugupidamise ja austuse oma alluvate ja kõigi nende poolt, kellega tal kas ametiasjus või eraelus on kokkupuutumist. Tõsine sõjamees, asjalik ja vastutulelik ametiisik, alati teretulnud sõber sõprade ja lahingukaaslaste ringis — säärasena tunneme me tänast juubilari. Säärasena loodame teda näha ka edaspidi.

Õnnitledes juubilari ta aupäeval soovime talle kõige paremaid kordaminekuid ka tulevikus paljudeks aastakümneteks nii ametiüles-andeis kui ka isiklikus elus.

A. Truuvere.

Sõjamäele istutati autammed 20 riigiloojale

Pühapäeval, 9. skp., istutati Sõjamäele 20 tamme meie riigiloojale. Autammede istutamine sündis Eesti Kultuurajaloo Seltsi ja Sõjamäe kaunistamise komitee poolt. Isikud aga, kelle nimele tammed istutati, valis välja vabandusriisti vendade ühenduse keskkomitee ning esitas vabariigi valitsusele, kes need ka kinnitas.

Autammed istutati järgmisile isikuile, kellest 10 oli välja valitud „4 kuningatamme“ asukoha vastu. Esireas seisid siin kaks tamme: riigivanem K. Pätsile ja ülemjuhataja kindral J. Laidonerile. Nende taga teises reas: admiral J. Pitka, kindral J. Soots, Jaan Tõnisson ja kindral A. Tõnisson. Kolmandas reas: J. Vilms, kindral E. Põdder, kolonel K. Parts ja J. Poska.

Vastu maanteed, lõuna suunas, istutati tammed: kindral N. Reek, leitn. J. Kuperjanov, L. Tõnson (istutati varem kalevlaste poolt), kapten A. Irv ja kindral O. Sternbeck.

Poliitikategelasile oli välja valitud koht hiie linna poolsel serval, ja siia püstitati tammed: K. Konikule, A. Reile, A. Piibule, J. Kukkele, J. Jaaksonile ja O. Strandmanile.

Autammede istutamine sündis suure pidulikkusega, ja kuna raudteevalitsus sel puhul liikvele pani erarongi, siis oli ka rahvast rohkesti. Paljud tulid aga linnast jala. Külaliste seas paistsid silma sõjavägede staabiülem kindral N. Reek, J. Kukke, kolonel K. Parts ja teised. Siis tuli kohale Isamaaliidu Tallinna osakonna segakoor, Tallinna politseiametnike kogu ühendatud meeskoor ning garnisoni puhkpillide orkester.

Pidulik talitus algas koorilauluga „Isamaa ilu hoides“ ja selle järele asus kõnetooli Eesti Kultuurajaloo Seltsi ja Sõjamäe kaunistamise komitee esimes major K. Liivola. Ta ütles: „Iga rahva püha kohus on austada ja mälestada oma kodumaa parimaid poegi. Austada ja mälestada tänutundega neid, kes on ohverdanud oma vere kodumaa eest, on toonud oma hinge ja mõtte isamaa hüvanguks, sõna ja teoga on aidanud kaasa ja pidanud mitmed käima ära pika kannatuste, et näha vaba ja õitsvat Eestit.“

Edasi ütles ta, et 1343. a. meie esivanemate viimne suurim organiseeritud relvastatud võitlus peeti siin sissetungivate vaenlastega. Ja et umbes 4 aastat tagasi tärkas mõte ehitada siia ajalooliselt tähtsaks kohale, Sõjamäele, hiis Eesti rahvuslike kangelaste auks ja mälestamiseks.

Edasi pöördus kõneleja noorte poole ja lausub: „Teie, noored, kes te täna siia kokku olete tulnud, hoidke meie esivanemate püha vabadustuld edasi oma hinges ja südames ning kord meheks ja naiseks sirgudes andke seda tuld edasi oma lastele. Kui teil on rasked hetked ja mure ning kahtlus muljub hinge, tulge Sõjamäe hiide, kus puude salajane kohin andku teile lohutust ja jõudu võitluseks ning tööks meie Isamaa heaks.“

Selle järele laulis laulukoor: „Veel kaitse, kange Kalev...“

Pidukõne pidas komitee ja seltsi sekretär major Org. Ta ütles: 14. mail 1343. a. oli meie esivanemal siin verine heitlus oma põliste vastastega — mõõgavendade ordu rüütlitega. Meie esivanemad kaotasid siin. Kuue aasta pärast, s. o. 1943. a., täitub 600 aastat sellest, kui meie esivanemate hinges taas löi loitma eestlase julge võitlusihä. 1943. a., kui pühitsema oma vabariigi 25. aasta sünnipäeva, saab täis 600 aastat sellest, kui üle maa kõlas muistne vabadushüüd. Jüriöö 1343. a. loitsid üle kogu maa mobilisatsiooni mär-

gutuled — jüriöö tuled. Esivanemalt päritud kangelasmeel on meid viinud võidutuledeni, mida nüüd põletame iga aasta Võidupühal, alates 1919. a. — Võnnu võitude mälestuseks.

Meie kaotusi vabadussõjas loetakse ümarguselt 5000 meheni. N. Kanni ajaloo õpperaamatu järgi eestlaste kaotusi 1343. a. vabadusheitluses hinnatakse umbes 50.000-ni. Tol ajal võis eestlaste arv olla 4 korda väiksem kui praegu. Seega suhteliselt tolleaaja kaotused olid 40 korda verisemad kui meie vabadussõjas. Pealeselle meie esivanemad sada aastat varemini olid terve inim põlve kestes võidelnud kogu kristlikult organiseeritud Lääne-Euroopa üha uuenevate ristsõitjate jõukude vastu. Lisaks sellele olid katku- ja nälja-aastad tollal meie maal sagedased. Viimane suur katku- ja näljahäda oli olnud 1315. kuni 1317. a., s. o. just neil aastail, millal võisid sündida 1343. a. võitluseks küpsesse sõjameheikka jõudnud mehed. Need on põhjused, miks peame austama ja mälestama Sõjamäge. See on püha paik meie kodumaa pinnal. Eemale meist see vaim, mis Sõjamäe on ristunud „Seamäeks“ ja „Raipemäeks“. Siia kergib tulila, kõrgeim ehitus põhjamaal. Tulila tippu süütame tulevikus oma võidutule. Maapõue ehitatakse urila, kus hoiame rahvuslikku püha tulukest ja tundmatu rahvuskangelase põrmu. Siia, mäe põhjaküljele, kergib võimas vall-ehtus, meie rahvuskangelaste puhkepaik, meie pan-teon, koos ilmerikka esikojaga. Rahvuskangelaste puhkepaika sängitame tulevikus oma manalasse varisenud mehed ja naised.

4 kuningatamme on istutatud juba kohale mälestuseks neile neljale rahvavanemale, kes saadikuina äraandlikult surmati Paide läbirääkimisil barbaarsete sakslaste poolt, kes olid hüljanud algelisimagi õiguse põhimõtte — saadikute puutumatus.

Hiie juure suubub tulevikus linnast otsa mäele võidurada, mis saab alguse Vabadusväljakult ning siirdub Kadrioru kaudu.

Oma kõne lõpetas major Org hüüdega: „Olgu meil kangelasi alati rohkem kui eales suudaksime istutada nende auks tammi.“

Kõnele järgnes tammede istutamine ja orkester mängis samal ajal R. Kulli „Kriusa lahingut“. Keegi preili asus istutama J. Vilmsi tamme, ja ta tegi seda suure vilumusega. Hiljem istutas see tundmatuks jäänud preili veel ühe tamme ühe langenud sõduri mälestuseks.

Siis teatas major Org, et istutamise hetkest peale on need pühad puud Sõjamäel. Nad on kogu Eesti rahva kaitse all.

„Paitagu neid päevapaiste,
Vihmavesi virgutagu!
Lehtigu lehed lihavad,
Tursugu tüved tugevad,
Mahulisemaid me nullast!“

Sellele järgnes tammede ühisvalamine (kastmine). Orkester mängis tušši. Järgnes lõppsõna: „Nad kasvagu! Kogu Eesti rahva õnnistus kosutagu neid!“

Pidulik sündmus lõppes lauluga „Kullaku kuminad Kungla“. Rahvas valgus laiali mõõda hiit ning sammus pikkamööda alla linna ning ülemiste jaama.

Ei saa jätta tähendamata, et Sõjamäest ning selle ümbruskonnast tulevikus tõesti kujuneb välja üks rahvaste rändamise koht. Ja linn on lubanud omalt poolt hiie ümbrusse veel maad juure anda, kuhu istutatakse puieistik.

V. H.

Täpsusküttimine, eriti meie oludes

Ltn. V. Matela

1. Sissejuhatus.

Käesoleva kirjutuse eesmärgiks on anda lugejaskonnale lühikest üldpilti täpsusküttimisest, selle ajaloost ja arengust, ühtlasi täpsusküttide kasutamisest tulevikusõja lahingute erifaasides ja eriosas täpsusküttimisest meie oludes.

Kirjandust täpsusküttimise kohta on vähe. Ainult harva läbistavad sõjaasjanduse ajakirju selle kohta üksikud kirjutused ja arvamusel. Need kõik on väga üldised. Ei kusagil midagi konkreetset. See aga ei tähenda veel, nagu pöörduks välisriikides sellele alale vähe tähelepanu. Koguni vastupidi.

Täpsusküttimise asjandus oli välisriikides akuutselt päevakorral. Sel alal katsete toimetamine on lõppenud ja juba mõne aasta eest asuti täpsusküttide väljaõpetamisele. Nii on teada täpsusküttide koolide ja suurepärase erilaskväljade olemasolu Prantsusmaal, Saksamaal, Inglismaal, Venemaal, P.-Am. Ühendriikides, Poolas ja Soomes. Tulemusi aga ei avaldata.

Et jõuda selgusele, kuidas tõusis esile erilise täpsuse nõue, peame minema tagasi tulirelvade ajaloolise arengu juure.

14. sajandi lõpul ilmus lahinguväljadele suurtükivägi. 100 a. hiljem ilmusid käsitulirelvad — püssid. Kohmakas-raske, käsitsemiselt keeruline ja tülikas musket surus kord-korralt vibu-nooled ja viskoda tagaplaanile. Püssitule suurem laskekaugus ja täpsus võitsid vibupüssi.

Püss tegi läbi suure tehnilise arengu. Algul eestlaetavad püssid süüdati lasu andmiseks lahtise tulega. Siis ilmusid tulekivikukkedega püssid. Seejärel leiu-tati sütikuga padruid, mis lükatati rauda eest. Tol ajal oli see suur leiuutus, sest lasu andmine ei olenenud enam ilmastikust (vihm, lumi ja niiskus).

Suurema laskehõlpsuse saavutamiseks loodi tagantlaetav püss. See oli n.-n. „berdjanka“ tüüpi taoline. Iga uue padruidi haaramine padruiditaskust viitis aga aega. Aja säästmiseks ja energia kokkuhoiuks monteeriti püsside külge magasinid. Säärase püssiga varustatud Vene-Jaapani sõja alates öeldi, et nüüd ei jatku lahingus enam inimesi kuigi kauaks. Kuid tegelikult seegi laskekiirus ei rahuldanud veel. Loodi relv, mis ise automaatselt laadis ja laskis — automaatpüss-kuulipilduja. Kuulipilduja ilmudes oli meeoleolu säärane, et nüüd pole muud kui lase ja lahing lõpeb mõne minutiga. Tegelikult aga langenute suhteline protsent võrrelduna eelmiste sõdadega, ei tõusnud üldse. Pige-mini langes.

Kogu selle arengu peamine eesmärk ja siht oli suurendada laskekiirust. Püüdeks oli teatud ajavahemiku jooksul paisata õhku vastase suunas võimalikult rohkem metalli. Täpsus arenes vähem intensiivselt, kogu tähelepanu oli pööratud laskekiirusele.

Näiteks jal. pataljon (850 võitlejat) 1914. a. suutis 5 min. jooksul paisata vastase suunas 1170 kg lahingumooni (kol. Culmann: „Obštšaja taktika“ lhk. 84), 1921. a. pataljon (võitlejaid ainult 450) sama ajaga juba 4200 kg. Seega võitlejaid 2 korda vähem, kuid vastase suunas paisatud metalli hulk 4 korda suurem. Kaasaegne pataljon suudab seda palju enam.

Selle suure õhkupaisatud metalli hulga juures oli tabavuse protsent väga väike. Maailmasõja statistika järgi tabas märki 10.000-st väljalastud kuulist vaid üks kuul.

Säärane massiline tuli oli küll väga hea vastase tegevuse maha surumiseks, tõkestamiseks manööversõjas. Ainus töötav kuulipilduja pani seisma terve pataljoni rünnaku. Kuid positsioonide tardumisel, positsioonisõja alates, oli vähe kasu kuulide rahest, sest vastane oli varjatud. Siin, olude sunnil, tekkiski vajadus erilise täpsuse järele, tekkisid täpsuskütid.

2. Täpsusküttimise areng möödunud sõdade lahinguis.

Möödunud sajandi sõdades peeti kasulikuks, mõjuvaks vaid püsside massilist koondtuld. Tsentraliseeritud tuli oli domineeriv. Siin olenes püssitule tõhusus ainult tulejuhtija oskusest. Laskuri individuaalne ettevalmistus oli tähtsusetu. Vabal üksiktulel arvati olevat väga väike mõju. Kahtlemata aga oli täpne vaba üksiktuli palju suurema mõjuga kui massiline kogupaukudena lastud tuli (komp. kaupa).

Inglise-Buuri sõda tõestas püssi vaba üksiktule väärtust.

Inglise sõdur ei osanud lahinguolukorras iseseisvalt otsida märkigi. Talle juhatati kätte sihtpunkt, kuhu ta pidi sihtima. Igasugune muu iseseisvus tegutsemisel puudus. Ta ootas ainult juhi käske ja toimis ainult nende järgi. Anti käsk — sihtis; anti käsk — laskis. Püssid olid sealjuures tehniliselt täiuslikumad buuride püssidest.

Teiselt poolt buurid.

Buurid elasid hajutatult üksikute perekondadena. Nende farmid olid mitme kilomeetri kaugusel üksteisest. Territooriumi vallutasid nad metsikutelt pärismaalastelt — neegritelt. Alatised neegrite mässud ja vastuhakkamised sundisid buure olema valmis igal hetkel kaitsma relvaga oma perekonda ja omadust. Naabri sattudes hädaohtu pidi buur minema talle appi. Buur pidi olema ka kütt, et kaitsta oma karja kiskjate eest.

Mingisugust sõjalist väljaõpet buur ei saanud. Igapäevane eluvõitlus pookis buurile iseenesest külge kõik heale võitlejale vajalised omadused: kannatuse, mis on vajaline saagi luuramisel, head närvid, püssi ja laskemoona põhjaliku tundmise, hea kauguse hindamise, enese varjamise jne., jne.

Inglaste püüdeks oli lasta võimalikult rohkem kuule vastase poole. Buuridel oli see vastupidi. Sotsiaalne kehvus ja jahimehe harjumus dikteerisid buuride kokkuhoidlikkuse laskemoona kulutamisel.

Pealegi oli buur kütt, kellele kiirtulest seni polnud kasu, kellele on tähtis vaid üks, kuid täpne lask. Samuti talitas buur sõjaski, sest jahist sõjani on üks samm. Buur laskis, kui nägi, märki ja lootis, et tabab. Ta tulistas, vastandina inglastele, iseseisvalt oma äranägemise järgi. Oma tule täpsusega saavutasid buurid suuri võite inglaste üle. Väga iseloomulik on anekdoodina kõlav väide, et üks buur oli läinud sõtta 30-ne padruniga. Sõja lõppedes 3 a. pärast jäi tal järele veel 5 padrunit samast 30-st. Kuid ta oli kuetutanud 25 inglase elu. See sõda tõi individuaalse laskuri kvaliteedi tähtsuse eriti markantselt esile. Tolles sõjas võis buuri kõrvutada inglasega nagu täpsuskütta realaskuriga. Buuride edu sõja algul tuleb panna nende kui sündinud täpsusküttide arvele.

Hoolimata inglaste peaaegu kümnekordsest ülekaalust, tegi buuride püssi täpsustuli suurt hävitustööd inglaste ridades. Esimese kümne lahingu kestes Oranjes ja Transvaalis (1900. a.) olid inglaste kaotused surnutena ja haavatutena 4438 buuride 530 vastu (vaata A. Svetšin „Evoljuutsia voennogo iskusstva“). Seega inglaste suure tuleülekaalu juures vahekord 8:1 buuride kasuks. Muidugi vähenes see vahekord aja jooksul, sest inglased õppisid buuridelt palju. Nad loobusid tihedaist rivistusist, kogupaukudest, kirevaist demaskeerivaist vormiriideist j. m.

Inglise-Buuri sõda andis palju õpiseid. Selles sõjas pääsis mõjule eriti jalaväe relvade (püsside) tule mõju. Püssituli oli niivõrd mõjuv, et inglased olid sunnitud selles sõjas loobuma kallaletungidest kompaktsete massidega. See tõi esile uue mõiste — lahinguvälja tühjuse.

Vene-Jaapani sõja (1904—1905) algul teostati kallaletunge ikka veel kompaktsete massidega. Oli vaade: „Pulja dura, a štok molodets“. Kuid säärasele taktikale tegi lõpu varsti püsside tuli. Püsside tuli oli sedavõrd täpne, et kallaletungi teostamine tihedais rivistusis tule mahasurumiseta oli seotud suurte kaotustega.

Juba maailmasõja esimesel aastal (1914) omasid sakslased laskureid, kellel olid optiliste sihikutega varustatud vintpüssid. Kuid erilise tähtsuse omas püssi täpsustuli positsioonisõja perioodil.

Kauakestev monotoonne positsioonisõja igavus oli väga rusuv. Tegevuseta olek mõjus masendavalt. Et midagi teha, üksikud julged ja head laskurid (end. asumaade jahimehed, laskesportlased j. t.) harrastasid igavuse eemalepeletamiseks omapärast sporti. Nad püüdsid tabada lahinguväljal siin-seal lühikest aega nähtavaid vastase võitlejaid.

See andis ülihäid tagajärgi. Sellest tiivustatuna harrastati seda omapärast sporti innukalt. Sääraseid laskureid hinnati, sest nende hävitustöö võrdus mitmekümne, sageli saja realaskuri hävitustööle. Pealeselle mõjus nende tappev tuli vaenlasele demoraliseerivalt.

Senini oli sõdur harjunud kuulma tulirelvade va-

hetpidamatut tulistamist ja nägema vaid mõnd üksikut pihtamist. Nüüda aga (positsioonisõjas) kostsid vaid üksikud, kuid tabavad lasud.

Siit kasvaski välja tung erilise täpsuse järele, tekkis vajadus eriliste täpsusküttide järele. Ja 1915. aastal panid sakslased aluse täpsusküttimisele, mis peagi omandas kaaluva koha jalaväe abirelvade keskel. Sakslased omasid suure hulga häid jahimehi — metsavahte, mäekütte ja laskesportlasi. Need olidki nende täpsuskütid. Omades häid optiliste sihikutega vintpüsse, võisid täpsuskütid saavutada väga suure täpsuse. Maailmasõja esimesil aastail sünnitasid sakslaste täpsuskütid — „Scharfschütze'd“ — suurt hävitustööd liitlaste ridades. Täpsuskütt kui uudsus mõjus ootamatult. Peale kaotuste inimeste näol sünnitas see veel moraallanguse teiste võitlejate keskel. Olukord kaevikusõjas muutus liitlastele väljakannatamatuks. Asuti kiiresti otsima vastuabinõusid.

Nii inglased kui ka prantslased alustasid täpsusküttide moodustamist. Koondati õppetsentrumeisse häid laskureid (laskesportlasi, jahimehi j. t.). Neid varustati optiliste sihikutega varustatud püssidega, õpetati neid püsse käsitama. Lühikese kursuse järele saadeti nad täpsusküttidena rindele.

Tagajärjed selgusid varsti. Liitlaste täpsuskütid olid suutelised duelleerima sakslastega. Aja jooksul likvideeriti paljud sakslaste täpsuskütid. Sakslased polnud enam olukorra peremehed ja liitlaste olukord muutus kergemaks. Nende enesetunne kaevikus paranes. Nad teadsid, et sakslaste täpsuskütid ei suutnud enam jätkata oma hävitustööd karistamatult.

Maailmasõja teisel aastal kaevikusõjas sakslaste täpsuskütid sõna tõsisel mõttes terroriseerisid liitlasi. Algul polnud liitlastel oma täpsuskütte, ja sakslased olid seisukorra peremehed. Kuul rauas, kaugus ja tuule mõju reguleeritud, sõrm triklil ja silm läbi optilise sihiku otsimas vastase iga väikseimatki märki ootas snaiiper parajat juhust, olles valmis andma igal hetkel surmavat lasku. (Joon. nr. 1.)

Oma laskekoha täpsuskütt valis ja moondas meisterlikult. Moondamiseks kasutati kõiki mõeldavaid abinõusid. Lahinguväljal olevale esemele (känd, mahalangenud puu, kivi, isegi hobuse ja inimese laip) valmistati täpne terasest koopia, mis väliselt moondati (värviti, riietati) vastavalt originaalile. See koopia vahetati öö kattel tõelisega ja selle seest toimetati snaiiper oma hävitustööd. Enese moondamiseks kasutati maastikule sarnlevat riidetust, erilisi mantleid jne. Kuival ajal niisutati püssi rauasuudme kohal maapinda, et lasu ajal ei kergiks tolmu. Ehitati lähedusse mitu näilist laskeava jne.

Sakslaste täpsuskütid töötasid harilikult üksinda. Tihti need surmapõlgajad meistrid oma alal roomasid öö kattel välja oma kaevikust neutraalsele territooriumile (kahe vastase vahel). Siin end meisterlikult varjates, sageli ainult saja meetri kaugusel vastase kaevikust, varitses ta inimpäid. Arusaadav, et ta pidi kohal lamama kogu päeva. Kaevikusse tagasi võis minna vaid öhtul. Ja häda sellele täpsuskütile, kes

Joon. nr. 1

Vara veel - - nüüd!

end oma asukohas millegagi paljastas — ta hävitati jalamaid suurtükiväe või jalaväe relvade koondulelega.

Inglaste täpsusküttideks olid samuti elukutselised või asjaarmastajad kütid ja laskurid-sportlased. Neil aga töötasid täpsuskütid juba paarikaupa. Üks oli laskur, teine — varustatud väga tugeva pikksilmaga — vaatleja, kes otsis üles, juhatas laskurile kätte märgid ja jälgis tule tagajärgi.

Sama edukalt kui positsioonisõjas, kasutati täpsuskütte kaitselahingus. Olles kaitsel, valis täpsuskütt endale asukoha, moondas selle, mõõtis kaugused tähtsaimate esemeteni ja arvestas tuult. Varustatud optilise sihikuga, polnud hiilgaval kütil erilist raskust leida kallaletungijate keskest juhte ja sihtureid ning neid hävitada.

Puuduvad täpsed andmed täpsusküttide arvulise hävitustöö kohta maailmasõjas. Inglise, major H. H. Prytchard oma raamatus „Sniping in France“ mainib, et 1915. a. alul Prantsusmaal positsioonisõjas inglaste pataljonis saksa snaipeerid ühe päevaga tapnud kuni 18 inglasi. 18 inglasi ainult ühest esijärgu pataljonist, kes polnud küllalt ettevaatlikud kaevikust välja vaatamisel ning kaotasid oma elu. Muidugi on raske uskuda, et igast esijärgu pataljonist ühe päevaga viidi rivist välja 18 inimest. Olnukski see arv 3 korda väiksem, saaksime ikkagi suure kaotuste arvu kuus, korrutades 6 esijärgus olevate pataljonide arvuga ja veel 30-ga.

Sakslaste täpsuskütid olid liitlaste kaevikute hirmuvalitsejad. Ükski juht, sõdur, vaatleja, kelle väiksemgi kehaosa ilmus nähtavale mõneks sekundiks, polnud kindel, et teda ei taba järgmisel silmapilgul snaipeeri kuul. See teadmine tegi elu kaevikus väga raskeks. See mõjus sõdurisse demoraliseerivalt. Olukord paranes oma täpsusküttide rindele tulekuga, kes olid suutelised duelleerima sakslastega.

Nii tsiteerib üks sakslane — snaipeer — uhkusega oma päevikut, milles on märgitud: „Mulle oli suvi kõige soodsamaks aastaajaks, sest siis võisin ma tulistada ka öhtuti: 18. juunil saavutasin 4 tabamust pähe, 19. juunil — 3, 20. juunil — 1, 21. juunil — 2, 22. juunil — 2, 23. juunil ei ühtki. Nad taipasid vist olukorda ja muutusid väga ettevaatlikuks. Siis saabus 23. juunil uus vahetus, kel polnud minust aimugi. Sel päeval märkisin 9 tabamust pähe. Ja seda ainult kahe

tunni jooksul. Oli väga lõbus. Tulistades neile lõuga, nad hüppasid üles nagu sikud.“

Maailmasõjas oli päevi, millal snaipeer viis üksinda rivist välja üle poolesaja vastase. Nii positsiooni- kui ka manööversõjas olid juhid, eriti ohvitserid, alati suurimas hädaohus. Tänu optilistele vahenditele võis täpsuskütt märke hästi eraldada. Alatiseks püüdeks oli hävitada esimeses järjekorras juhte (ohvitseri, all-ohvitseri) ja siis alles teisi.

Üks vangistatud täpsuskütt — sakslane — tunnistas (V. Prytchard „Sniping vo Franzi“) inglastele, et tema tegevat vahet ohvitseride ja sõdurite vahel jalgade järgi. Ohvitseri jalad olevat peenemad — saledamad. Ohvitserid kandsid lahingus küll sõduri kuube, kuid jalga jätsid nad omad püksid, mis olid riidelt ja lõikelt erinevad ning istusid hästi ümber jalgade — jalad näisid saledatena.

Kallaletungi algminutil langes või haavati võrdlemisi suur protsent ohvitseri, allohvitseri, sihtureid. Paistis, et keegi nagu valiks neid teiste keskest. See tekitas kallaletungijais väga rusuva mulje. Meie vanemad kaitsevälelased jutustavad sageli oma lahinguelamusi maailmasõjas, kus nad puutusid kokku snaipeerite tööga. Nad elasid isiklikult üle sääraseid momente ja kuulsid lahinguis nii paljugi kordi, kuis venelased täis hirmu sel juhul sajatasid: „Na võbor, svolotš, bjot.“

Need „valiku järgi“ laskjad olid — snaipeerid.

3. Täpsuskütt ja tema kasutamine tuleviku lahinguis.

Kes on täpsuskütt (ingl. sniper, venel. snaipeer)? Ta on ülitäpne laskur-hävitaja ja ülilõhvatav luuraja-vaatleja. Ta on oma erialal hästi ette valmistatud, omab selleks talendi ja on varustatud erivarustusega.

Esimeseks tingimuseks täpsuskütile on laskeala põhjalik tundmine. Täpsuskütt peab olema suurte kogemustega eeskujulik lahinglaskur, kes oskab igas olukorras arvestada ja hinnata õieti kaugust kuni 1500 m, igasugust tuult, temperatuuri, õhurõhust, kuuli derivatsiooni ja valguse mõju.

Tal peab olema oma alale vastav eriline ettevalmistus (täpsusküttimise tehnika), teadmised (kuuli ballistika, atmosfääriliste tingimuste mõju kuulile, optika jne.), oskused nende praktilisel kasutamisel ja eriline kiirus (välkkiire väljasihimine ja päästmine) ning taiplikkus. Täpsuskütt peab suutma leida ka

kõige raskemas olukorras kõige väiksema märgi ja tabama selle 1. või 2. lasuga (P.-Am. Üh. täpsuskütide norm: tabada 1 km kauguselt keskmist märki 1. lasuga). Ta peab olema virtuoos enese ja oma laskekoha moondamises. Pealeselle peab ta olema füüsiliselt tugev ja terve.

Märkide leidmine olukorras, kus enesel tuleb täieliselt varjuda, pole kerge. Leida kiiresti ka hästi varjatud märgid, ise sealjuures nägematuks jäädes, on kunst, millel pole hea täpsuskütt mõeldav.

Kui võrd tähtis on kauguse õieti määramine ja tuule arvestamine, näitab järgmine arvestus. Mõnekümne meetriline viga kauguse hindamises või küljetuule arvestamisel 2 m/sek 500 m pealt viib mõlemal juhul kindla tabamuse rinnakujust välja.

Need on täpsuskütile vajalised üldnõuded. Need üldnõudeid on võimalik kätte õpetada igale heale laskurile. Kuid ainult neist üksi ei jätke tõsisemale täpsuskütile. Täpsuskütile peavad olema veel erinõuded. Need erilised nõuded ei saa laskuril sisendada väljaõppe teel. Need peavad olema laskuril juba sünnilt kaasas.

Kõigepealt närvid küsimus. Vaid üksikud suudavad lahingumõllus jääda täiesti rahulikuks. On tähtis, et täpsuskütt omaks seda sisemist jõudu, seda üleoleku tunnet, enesevalitsemist, mis ka marulisema tule all jätab laskuri täiesti külmavereliseks.

Täpsuskütt asunud varjatud kohta, viibides tule all, olles teadlik, et iga hetk võib teda surmavalt tabada vastase kuul, peab suutma end „hoida vaos“.

Sellases olukorras märgi leidmine, kiiresti sihtimine ja soodsal hetkel täiesti külmavereline laskmine ja tabamine pole teostatav igapäev poolt. Siin peab laskuri käsi olema niisama kindel ja närvid niisama rahulikud kui Vilhelm Tellil, kes õuna oma poja pea pealt noolega maha laskis.

Peale heade närvid tuleb arvestada veel tahte ja huvi küsimust.

Täpsuskütt peab olema kangekaelselt tahtejõuline. Peab olema tahtejõudu enese lahtikiskumiseks, enese ohverdamiseks üldsuse kasuks ja oma tähelepanu pühen-damiseks ainult oma ülesandele, oma eesmärgile. Ideaalsel täpsuskütisel peaks olema samapalju tahtet ja kindlat meelt kui sellel jaapanlasel, kes asudes juhtivas torpeedos (inimtorpeedo) suunab selle kõige suurema kindlusega vastase laeva pihta, olles täiesti teadlik, et kokkupõrke silmapilgul ta muutub ise tolmuks.

Niisama tähtis on huvi, kirg, ka anne ja instinkt. Täpsuskütt peab tundma suurt huvi, kirge oma ala vastu. Kirg tiivustab täpsuskütiti tema erialal. Temale peab kirel olema sama mõju kui kalamehele-amatöörile.

Ainult kirg on see, mis sunnib asjaarmastajat kalameest istuma tundide kaupa vee ääres igasuguse ilmastikuga ja ootama korgi vee alla kadumist. Sama huvi sunnib jahimeestki metsa terveks päevaks, ehkki jahimees teab, et jahilkäik tasub end vaid mõnikord.

Niisama imestades vaadatakse sellele laskurile, kes oma vabast ajast suure protsendi viidab lasketiirus. Tihti üteldakse, et säärane huvi olevat liialdatud.

Selge on, et kui pole asja vastu huvi, siis ei pääse sel alal kuigi kaugele. Ja vastupidi. Heaks täpsuskütiks võib saada ainult see, kes on eriti huvitatud laskesportidist ja kellel on selleks kirge ja annet. Üldiselt eeskujuliku täpsusküti intelligents ja teadmised peavad olema suuremad kui allohitseril-jaoülemal.

Joon. nr. 2

Maastik nähtud palja silmaga

— sama läbi optilise sihtiku

Olgu täpsuskütt kui hea tahes, korraliku relvata ei suudeta palju. Tal peab olema hea täpsuspüss. Oma püssi võimeid ning häid kui ka halbu külgi peab täpsuskütt tundma peensusteni.

Inimese silma võime on piiratud. Nägemise hõlbustamiseks võeti kasutamisele optilised abinõud. Optiline sihik lihtsustab, kergendab, täpsustab sihtimist suurtel kaugustel ja püssi võime leiab maksimaalset kasutamist. Seal, kus silm enam midagi ei seleta, võib optilise sihikuga veel hästi näha. Optiline sihik eraldab märki väga hästi seal, kus palja silmaga märgi ja maastiku kontuurid juba täiesti ühte sulavad (v. joon. nr. 2).

(Järg ja lõpp järgmises nr.)

Relvade hooldamisest Kaitseliidus

Kaitseliidu valduses on mitukümmend tuhat püssi, sajad püstolid ja püstolkuulipildujad, kümmed raskekuulipildujad ja pealeselle suurtükid, mis kõik on kaitseliitlasile, kollektiivrelvad — Kaitseliidu üksusile, välja antud. Kokku moodustab see mitme miljoni kroonilise varanduse. Aga kaitseliitlasile välja antud relvi ei saa me hinnata ainult kui hinnalist varandust, vaid neid peame võtma kui tähtsaid riigikaitse vahendeid, mis vajaduse korral peavad valmis olema tööle rakendamiseks riigikaitse otstarbel. Kui need tuhandet relvad on korratuse, on lastud „hukka minna“, siis oleme kaotanud mitte ainult hinnalise varanduse, vaid kriitilisel momendil, kui relvi on vaja, oleme „palja käsi“ või omame väärtusetu relvad, mis oma ülesannet ei täida. Need kaks tõsiasja peavad olema silma ees, kui me räägime relvade hooldamisest Kaitseliidus. Neist kahest tõsiasjast peavad olema teadlikud kõik kaitseliitlased, pealikud ja malevlased. Kui meie praegused relvad on „läbi“, siis pole loota, et lühikese aja jooksul suudaksime muretseda niisama rikkaliku relvastuse. Kaitseliidu rahalised sissetulekud lihtsalt ei võimalda seda.

Mis peame tegema, et Kaitseliidu relvad oma väärtust, tuletõhusust ei kaota? Vastus on lihtne — peame relvi hoidma, peame neid hooldama. Aga millest relv kulub, iganeb, nii et ta „vanaks rauaks“ muutub? Kas laskmisest, või on selleks muid põhjusi? Massi relva, sõjapüssi, raud kannatab välja umbes 10.000 lasku, lukukoda, lukk ja teised osad veel rohkem. Kaitseliitlane laseb püssist aasta jooksul keskmiselt 40—50 lasku. Seega sõjapüssi raud muutub kõlmatuks laskmise tagajärjel vahest rohkem kui saja aasta pärast. Relva kõlmatuks muutumiseks on aga teine põhjus. See on relva halb hooldamine, relva mitte puhastamine, mille tagajärjel relv, peamiselt raua õõs, läheb rooste. Rooste on rauaõõne suurim vaenlane; rooste sööb raua õõne mitte aastatega, vaid ühe aastaga nii, et raud muutub kõlmatuks. Rooste vältimiseks peame relva metalloosi, iseäranis aga raua õõnt, puhastama ja pärast puhastamist õlitama. Relva puhastamine ongi tähtsaim tegevus relva hooldamises. Ma ei taha siin käsitleda relva puhastamist tehniliselt, vaid vaatlen teisi tegureid, mis samuti puutuvad relva korrashoidu.

Esimene ja tähtsaim tegur siin on: kaitseliitlase teadmine relva hoolekande tähtsusest, kaitseliitlase tahe ja tegelik töö, et ta relva korras

hoiab ja relva puhastab. Kaitseliitlane ainuüksi vastutab temale välja antud relva eest. On kaitseliitlane lasknud temale usaldatud relva rikki minna, siis ta on kohustatud Kaitseliidule tasuma relva väärtuse rahas ja peab kandma ka moraalset karistust, sest tema süü ja hooletuse läbi on relv mitte ainult kui varandus, vaid ka kui riigikaitse vahend kõlmatuks muutunud. Vajab allakriipsutamist, et kaitseliitlane ainuüksi vastutab temale väljaantud relva eest. On relv oma väärtusest kaotanud, on ta lastud hooletuse tõttu hukka minna, siis kaitseliitlane peab relva hinna tasuma. Oma süüd hooletuses ei saa kaitseliitlane veeretada kellegi kaela.

Eelpool tähendasin, et tähtsaim tegevus relva korrashoius on ta puhastamine. Puhastamiseks on tarvis: puhastamise abinõusid, püssile — puhastusvarras, nühis, suudme ja padrunipesa kaitsja, püssiõli ja puhastustakud või -kaltsud. Tihti tuleb ette, et relv jääb puhastamata puhastusabinõude või -õli puudusel. Puhastusabinõudest tihedamini puudub nühis. Nühis maksab 25—50 senti, ja ometi ei tohi 25—50 senti pärast lasta relva rauda rikki minna. Õli kasutamises patustatakse. Õlitatakse püss (püstol, pk ja teised relvad*) sisse masina, voki, koorelahutaja ja teiste määrdeõlidega, mis rooste tekkimist ära ei hoiata, ja teisel, kolmandal päeval on raud seest „punane“. On isegi juhtumeid, kus pakutakse müüa ametliku pakumiseks püssiõli, mille katsetamisel 4—5 päeva pärast raua õõnde tekkis rooste. Ei ole ükskõik, missuguse õliga relva puhastatakse ja õlitatakse. Pärast aastaid kestnud katseid ja mitmekordset täiendamist on Kaitseliidus tarvitusele võetud püssiõli „Kalitõli“. See õli on oma hinnalt kättesaadav ja hoiab ära rooste tekkimise vähimalt ühe kuu. Ainult „Kalitõliga“ on lubatud Kaitseliidu relvi sisse õlitada. „Kalitõli“ antakse kaitseliitlasile tasuta üksuste pealike ja relvurite juures, vaja on vaid väike pudel kodust kaasa võtta. Veel on turule ilmunud püssiõli „Ivol“, mis puhastusvõimelt on parem kui „Kalitõl“, kuid ka hinnalt kallim. Nii siis — hea püssiõli ei tohi olla püssi roostesse mineku põhjuseks.

Puhtad puhastamiskaltsud — neist ei tohiks kellelgi puudust olla ja neid leidub kodus ikka.

Millal relva puhastada? Pärast laskmist.

*) Kõik, mis siin kirjutatakse püssi kohta, on maksev ka teiste tulirelvade kohta.

Laskmisel tekivad rohu plahvatamisest püssirohugaasid, mis eneses sisaldavad happeid, vesinikku, lämmastikku, veeauru jne. Gaasid tungivad raua õõnes olevaisse pooridesse, ja kui pärast laskmist raud jahtub uuesti kokku tõmbub, tulevad gaasid pooridest välja ja ühinedes õhuniiskusega tekitavad rooste. Pärast laskmist puhastamise teel kõrvaldatakse rauaõõnest ja lukusulult tahm ja muud laskmisest tekkinud jääned, mis tekitavad rooste. Raua õõs ja lukk õlitatakse kergelt. Hea õli kaitseb raua õõnt õhuniiskuse eest ja neutraliseerib veel gaasid, mis pärast puhastust pooridest välja tulevad. Nii on hädavajaline raua puhastamine pärast laskmist. Ükski laskur ei tohi laskerajalt lahkuda pärast laskmist puhastamata ja õlitamata relvaga. See on esimene nõue igale laskurile.

Olgugi et esimese puhastamisega pärast laskmist kõrvaldatakse raua õõnest kahjulikud jääned, püssiõli neutraliseerib hiljem raua pooridest väljatulevad gaasid ja nendest tekkinud happed, vesiniku jne., siiski ei saa esimese puhastamisega püssi puhtaks 100%-lt. On tarvis teha järgmisel päeval või mitte varem kui 8 tundi pärast laskmist järelpuhastamine. On nüüd püss (relv) puhastatud põhjalikult ja uuesti „Kaliõliga“ õlitatud, siis võib teda julgesti lasta seista üks kuu. Relva kodune puhastamine pärast laskmist — see on teine nõue laskurile. Edasi puhasta oma relva ja õlita selle raua õõnt üks kord iga kuu, see on kolmas nõue laskurile.

Veel püssi hoidmisest kodus, nii et püss rikki ei läheks. Sellest lühidalt. Ära hoi püssi ahju ja pliidi lähedal. Suurest soojusest püssi laad tõmbub kõveraks, ühes laega ka raud ja püss saab väärjooksu. Ära hoi püssi niiskes kohas, välisukse lähedal, kütamata ruumis jne. Niiskusest tekib raua õõnes ja raudosadele rooste. Ära hoi püssi tolmu kohas, tolmu kaetud püss on inetu, tolmu imeb enesesse niiskuse ja jälle tekib rooste. Ära pillu püssi, sellest rikutakse püssi osad.

Need kõik olid tähtsaimad nõuded laskurile relva hooldamiseks. Aga pealike kohused relva hooldamise alal? Kuigi vastutus relva korrashoiu eest langeb relva valdajale, siiski vastutus järelevalve eest, et relvi korralikult hooldataks, langeb üksuse pealikele. Igal inimesel on nõrkusi ja neist pole vabad ka laskurid-kaitseliitlased. Kui neile relva hooldamise tähtsust ei selgitata, relva puhastamist ei nõuta, relvi üle ei vaadata, nende seisukorda ei kontrollita, siis võib ununeda relva hooldamise, puhastamise vajadus, tekib ükskõiksus, ka hooletus, ja selle all muidugi kannatab relvade korrashoid. Pealike kohus on relvade hooldamise vajadust selgitada, relvade korrashoidmist nõuda, relvi üle vaadata ja üldse teostada relvade hooldamise ning korrashoiu järelevalvet. Ei tee nad seda, siis ei täida nad oma kohuset sel tähtsal alal.

On olnud juhtumeid relvade ülevaatusel, kus ühes üksuses relvad on korras, teises — hoolekandelehtedel sissekanded: raua õõnes rooste jäljed, raua õõnes süga-

vad rooste jäljed, kerged rooste jäljed jne., kuni 50% püsside kohta. Põhjuste uurimisel selgub: esimese üksuse pealik on relvade puhastamist nõudnud, relvi üle vaadanud, teise üksuse pealik aga mitte. Teine juhtum — üksusse määrati uus pealik, kes üksuse vastuvõtmisel relvad üle vaatas, nende seisukorra fikseeris. Tuli ette „hukkaläinud“ püsse. Üksuse pealik avaldas nende peremeeste nimed käskkirjas ja asus süüdlaselt püssiraudade väärtuse sissenõudmisele. Siin töid aga relvade peremehed ette, et seni neilt pole relvade hooldamist nõutud; nad tasuvad kahju, aga on ka solvatud, et nende nimed on avalikkusele kinnitatud — kui hooletud relvakandjad. Uus pealik toimis õigesti; vana pealik, kes relvi järele ei vaadanud, kannab süüd puuduliku järelevalve eest. Neid näiteid võib rohkem tuua. Jatkub kahestki tõendusks, millise tähtsuse omab pealike tegevus relvade korrashoiu alal.

Missugune on pealike tegelik töö relvade hooldamise alal? Toon selle loetluse lühidalt:

- teha kõik vajaline, et igal kaitseliitlasel oleksid püssipuhastuse abinõud ja kodus püssiõli „Kaliõl“. Ilma nendeta pole korralikust püssi ja teiste relvade puhastamisest juttugi;
- vähimalt üks kord aastas oma üksuse relvad põhjalikult üle vaadata ja selle kohta teha märkus relvade hoolekande lehtedele. Märkusele lasta alla kirjutada ka relva valdajal. Relva peremees, andes allkirja, hindab rohkem relva korrashoiu vajadust. Allkirja andmine on ka psühholoogiline toiming, kus relva valdaja vastutustunne suuremal määral ellu tõukab;
- nõuda, et keegi laskerajalt ei lahku puhastamata ja õlitamata relvaga. Püsside, relvade puhastamiseks peab aga laskerajal olema kättesaadaval „Kaliõl“. Suurematel laskmistel, karikavõistlustel, kui selleks vajadus, panna laskeraja väravasse (laskerajalt äraviivale teele) isegi pealik, kes lahkujate püssid järele vaatab, et nad tõesti on puhastatud ja õlitatud;
- õppustel ja laskmistel vaadata üle raua õõned, kas nad on puhtad ja korras. Selle nõude vastu eksitakse kõige rohkem. Püssi ülevaatus aga tuleb relva valdajale meele püssi puhastamise vajadust ja sunnib teda püssi puhastama;
- relva valdajate nimed, kes on lasknud relva hukka minna, teatada maleva pealikele. Neilt, kui tõeliselt süüdlaselt, tuleb kahju sisse nõuda. Kaastundest ega halastusest ei tohi siin juttu olla.

Kuna selles artiklis relva hooldamise vajaduse esile toon, siis mitte sellepärast, nagu oleks relvade hooldamine halb. Seda küll mitte. Relvade hooldamine, korrashoid, on niivõrd tähtis, et kunagi pole üleliigne selle vajadust esile tuua. Kui pealikud ja malevlased täidavad eelpool toodud nõuded, siis kaovad puudused, mida siiski on ette tulnud relvade hooldamise alal.

Esimesi gaasirünnakuid maailmasõjas

Liitlased võtsid teateid kavatsetavast rünnakust lobana

Euroopas kuulud mõõgatäristamist ja tundub sõjahõngu. Poliitikud ütlevad, et pinevus olevat suurem kui maailmasõja eel. Ühtlasi avaldavad sõjaasjatundjad arvamist, et tulevases sõjas hävib tsivilisatsioon, et sõjatehnika arenemine tingib kokkupõrkes kohutavaid ohvrite hulki nii inimestele poolest kui ka ainelisest küljest. Tulirelvade võitluse kõrval võetakse kahtlemata tarvitusele ka mürgiseimad gaasid ja bakteriad, kuigi praegu niisugust sõjapidamisviisi loetakse lubamatuks. Aga kes küsib sellest!

Maailmasõja teisel aastal ei uskunud ka liitriigid, et sakslased võtavad tarvitusele gaasid — see olnuks ju Haagi konventsiooni vastu. Kui aga sakslased siiski lasksid välja esimesed surmavad gaasipilved, siis olid liitlaste sõjaväed nende vastu kaitsetud.

Prantsuse kindral Mordacq on avaldanud raamatu „La surprise de l'Iser“ („Üllatus Iseril“), milles ta kirjeldab esimesi gaasirünnakuid ja nende hävitavat mõju. Toome allpool väljavõtteid sellest teosest.

✱

22. aprillil 1915. a. umbes kell 5 päeval kõlises 90-nda jalaväe brigaadi staabis Ypresi lähedal telefon. Kolonel Mordacq, brigaadi komandör, võttis ise toru ja kuulis mingit imelikku, kähisevat, kerkivat, arusaamatut sosinat. Suure tegemisega, esitades korduvalt küsimusi, taipas kolonel lõppeks, et räägib major Villavet, ühe kütipataljoni ülem, ja räägib mingit segast juttu. Alatasa kogeldes teatas major, et teda ründavad sakslased, et sakslaste kaevikute poolt tõuseb määratu pilv kollast suitsu, mis langeb prantslaste positsioonidele, et ta ümber langevad kõik maha ja ta ise on lämbumas ega suuda enam pidada vastu.

Kuulnud sellast eriskummalist, „fantastilist“ raportit, pealegi edasiantuna sellase häälega, arvas kolonel Mordacq esimesel hetkel, et major Villavet on kas „peast põrunud“ või on temaga juhtunud üks neid närvivapustusi, mida võidi tähele panna sõja esimestel päevadel, kui närvid ei pidanud enam vastu.

Sel hetkel kõlises telefon uuesti. Seekord rääkis major Fabry, sama rügemendi teise pataljoni ülem. Samasuguse erutatud-kähiseva, lämbuva sosinaga nagu major Villavet'gi kandis ta ette „pealetungivast kollasest pilvest“ ning lisas: „Ma olen sunnitud lahkuma komandopunktilt; ma ei saa enam hingata, minu ümber langeb kütte salkadena, need aga, kes püüdsid pääseda ja põgenesid, tapeti tugeva tõkketulega, mida arendasid sakslased meie taganemisteedel.“

„Seisukord on väljapääsmatu ja talumatu,“ lõpetas oma ettekande major Fabry: „Pataljon on surutud pihitidesse mürgise kollase pilve ja tõkketule vahel, millest läbipääs on võimatu.“

Kolonel Mordacq ei saanud veel koguda oma mõtteidki, kui uuesti kõlises telefon. Jälle major Villavet:

„Kõik langevad mu ümber, ma lahkun komandokohalt.“ Siis järgnes lause lõpp, millest kolonel ei saanud aru. Telefoniühendus katkes.

Nüüd oli kõik selge. — „Saduldada hobused, kiiresti!“ hüüdis kolonel aknast käskjalgadele. Mõne minuti pärast kihutas brigaadiülem kolme sõduri saatel teel positsioonidele.

Püsside ja kuulipildujate ragin kõvenes järjest. Suurtükivägi andis kiirtuld, mis kol. Mordacqi imestuseks hakkas vaibuma ning lõppes järsult. Alles hiljem selgus, et patareid olid esimesed, keda riivas „pilv“. Algul avati küll äge tuli, aga kui osa patareimehi langes mürgitatuina reast, pidi lõpetatama ning jooksma, kuidas jalad kannavad.

Ratsutanud mõned kilomeetrid, nägi kolonel kärstunud „pilve“ esimesi räbalaid, mis hõljusid prantslaste kaevikute kohal. Veel mõni sada meetrit pöörast kihutamist, siis hakkasid ratsanikud tundma teravat kihelamist kõris ja ninas. Siis — raske sumin kõrvus, hingamine muutub üha raskemaks, on tunda kloori talumatu-kibedat lehka. Hobused, pead lastud maani, hingavad raskesti ja katkendlikult ega taha, vaatamata piitsale ja kannustele, edasi minna. Lõppeks jäävad nad seisma.

Kolonel ja ta käskjalad hüppavad maha ja jooksevad lähima küalani, mis asetseb kaevikute taga. Nende ees avaneb tõesti traagiline pilt: kõikjal sinna-tänna tormavad hullumeelsete inimeste jõugud. Maakaitsevälelased, kütid, suurtükivälelased, zuaavid — kõik relvadeta, ripnevate kaelasidemetega, keepideta — jooksevad, kuhu aga saab, sülitavad verd, vähkrevad maas krampides, vehivad kätega, et kas või sel kombel sundida hingama oma kopsu. Meeleheitliku kisaga nõuavad kõik kas piima või vett. Üks maas vähkrevaist sõdureist märkab koloneli ja hüüab: „Kolonel, need tõpad mürgitasid meid!“...

Kolonel taipas kohe, et pole mõtetki peatada ja korraldada neid hullunud inimesi. Nad polnud enam paanikas põgenevad sõdurid, keda siiski mõnikord suudab viia mõistusele ülemuse käskiv-autoriteetne kutsumine, eriti veel, kui ülem on populaarne ja austatud, — nad olid lihtsalt õnnetud inimesed, kes äkki on läinud hulluks, inimesed, kes pole suutelised midagi mõistma ainult juba sellepärast, et neid haarati kõrist ja kägistatakse surnuks...

✱

25. jaanuaril 1915. a. Ypresi rajoonis seisva Saksa 15. korpuse ülem kindral von Daimling saab kutse ilmuda ühes staabiülemaga Saksa peakorterisse eriliste instruksioonide vastuvõtmiseks armeede staabiülemalt kindral von Falkenhainilt.

— Kindral von Falkenhain, — jutustab oma mälestustes Daimling, — teatas, et lähemal päevil kavat-

setakse kasutada uut relva — mürkgaasi — ja et esimesed katsed tehakse minu 15. korpuse rindel. Gaasid toimetatakse kohale suurtes teraspudelites, mis tulevad paigutada esimese liini kaevikuisse ning avada esimese soodsa pärituule juures. Pean tunnistama, et ülesanne, mürgitada vaenlast nagu mürgitatakse rotte, avaldas mulle väga masendavat muljet; ütlen otsekoheselt: mind kui ausat sõdurit täitis see põlastusega. Kuid, mõtlesin ma pärast kõnelust Falkenhainiga, võib-olla see mürkgaas viib Ypresi langemisele, tulemustele, mis võimaldavad meile kohe ja kiiresti võita sõja. Nii-suguse suure ülesande juures ei ole lubatavad mingid vastuväited, ükskõik kui tugevad nad ka on. Lõppeks pole sõda ju muud kui seaduslik kaitse ja seepärast ta ei allu ühelegi määrusele, ei ühelegi reglamentatsioonile. Parem näidaku need, kes protestivad selle ilmse töö vastu, abinõu, kuidas hävitada üldse sõda kui poliitiliste sihtide taotlemise meetod.

Veebruaris saabus minu staapi tuntud keemik Haber tehnilise nõuandjana mürkgaaside tarvitamise alal. Koos temaga tuli „sõjaline juht“, „sõjainseneride komitee“ esindaja kol. Peterson. Tema pidi näitama, kuhu ja kuidas paigutada gaasipudelid ning lasta gaasi ühtede või teiste taktikaliste sihtide saavutamiseks. Need härrad töid kaasa mingi väga salapärase ja keerulise „väli-meteoroloogilise jaama“, mis oli määratud ilmade ennustamiseks.

Märtsi algul pandi paigale kurjakuulutavad gaasitorud ja paari päeva pärast purustas Prantsuse suur-tükivägi kaks neist. Lähedalolijad inimesed said tugeva mürgituse ja üks neist, kõhides lakkamatult verd, suri õudsetes piinades. Veel mõni päev hiljem purustas püssituli gaasitorusid: kolm sõdurit suri, 50 oli raskesti mürgitatud. Ma nägin neid. Tõesti, nad kannatasid rängasti. Varsti jagasime sõdureile vatitompone, millega kaitsta nina ja kõri.

„Väli-meteoroloogia jaam“ eksis kogu aeg oma ennustustes. Alles 22. aprillil läks korda esimene gaasirünnak. Kell 5 avati gaasipudelid, kust gaas tungis välja terava sisinaga. See oli tõeline katastroof. Kõikjal, kuhu tungis gaasipilv, pistisid kaevikute kaitsjad — kanadlased ja Prantsuse asumaaväed — põgenema vältimatu piinarikka surma eest. Kõik, kes asusid esimese joone kaevikuis, hukkusid, lämmatatud gaasist. Gaasilaine taga tungis peale meie jalavägi: sõdurid läksid edasi rahulikult, nagu jalutuskäigul, visanud püssid rühmale. Nad vallutasid ühe seisukoha teise järele, kandmata kaotusi.

+

Kaheksa päeva enne esimest gaasirünnakut seletas Saksa 234. tagavaraväe rügemendi jooksik teda ülekuulavale Prantsuse 11. diviisi staabiohvitserile, et saks-

lased valmistuvad pealetungile, mille eel võetakse ette gaasirünnak.

„Rünnak võetakse ette kaevikuile, milles asuvad prantslased ja kanadlased. Saksa kaevikute esimeses reas asetseb neli patareid, igäühes 20 terastoru. Neis torudes on gaas, mis võtab inimeselt mõistuse või lämmatab ta. Neid gaase ei ole veel tarvitatud, kuid sa-pöörid võtavad läbi gaasitarvitamise erikursuse. Et lasta gaas välja, tuleb torudelt keerata kaas. Gaas tungib välja ja levib maapinna lähedal. Rünnaku eduks on tingimata vajaline soodus ja muutumatu pärituul. Kõik sõdurid on saanud leotatud vati pakikese, millega lämbumise vältimiseks tuleb katta nina.“

15. aprillil teatas Belgia staap liitlasile, et salakuulajailt saadud andmete põhjal on sakslased tellinud 20.000 pakikest tülli, mis on leotatud erilises vedelikus, et kaitsta inimesi raske, lämmatava gaasi eest, mida sakslased kavatsesid tarvitada mõnedel rindelõikudel, näiteks 16. Saksa korpuse piirkonnas.

Lõppeks oli Pariisi sõjaministeeriumil agentuurandmeid, et sakslased valmistavad erilise mürkgaasi tagavarasid selleks, et neid kasutada Prantsuse ja Vene rindel. Need teated anti viibimata edasi liitlaste peakorterisse.

Nii, nagu näha, polnud puudust teateist. Staape oli aegsasti hoiatatud gaasi tarvitamisest sakslaste poolt, kusjuures isegi küllalt selgesti märgiti rindelõike, kus võetakse ette esimesed gaasirünnakud. Kuid staabid keeldusid kangekaelselt uskumast neid teateid. Nad ei uskunud võimalusse, et sakslased avalikult rikuvad täiesti selgeid Haagi konventsiooni paragraafe. Isegi kolonel Mordacq, kes oli informeeritud saksa väejuoksiku seletusest, kahtles major Villavet' esimese rapordi juures ning arvas, et ohvitser on lihtsalt „peast põrunud“. Muide, Belgia kindral, kes andis edasi väejuoksiku seletuse, lisas, et ta „ei usu selle boche'i loba juba seepärast, et ta andis nii üksikasjalisi teateid, mis kahtlemata tõendavad, et ta on saadetud sakslaste poolt liitlaste segadusse viimiseks.“

Tuleb veel lisada, et armeede ja rinnete luureosakonnad, kasutades kõikvõimalikke allikaid teadete saamiseks, andsid väärtuslike andmete kõrval edasi niisuguseid usumatuid ja ilmselt mitte millelgi põhjenevaid teateid, et staabid olid harjunud väga skeptiliselt suhtuma teise luureosakonna büroo kokkuvõttele.

Nüüd seisab Ypresi lähedal Prantsuse sõdurite hukkumise kohal mälestussammas pealkirjaga:

„22. aprillil 1915. aastal mürgitasid siin esimesed gaasilained 45. jalaväe ja 87. territoriaal-diviisi sõjaväed. Sellest ajast peale, juba rahu olukorras, sureb iga päev selle põlastamisväärset õudse sõjarelva ohvreid“.

J. A.

„Kaitse Kodu!“ jagab loosi teel 1937. a. aastatellijate vahel 12 preemiat koguväärtuses **300 krooni eest.**

Loosimisest võtavad osa need tellijad, kelle tellimisrahad „Kaitse Kodu!“le tasutud hiljemalt **30-ks maiks s. a.**

Võistlusmäärused meeskondadele.

Avaldatud Uniooni häälekandjas „Bulletin Officiel l'Union International de Tir“
nr. 49 — 1937. a.

Üldreeglid võistlusteks püssidest ja püstolitest (revolvritest).

§ 1. Rahvusvaheliselt Laskur-Unioonilt korraldatavatest võistlustest osavõtt on võimaldatud ainult Uniooni kuuluvatele liitudele ja ühingutele.

§ 2. Võistlustest osavõtt registreeritakse asjasthuvitatud rahvuselt võistluste peasekretariaadis hiljemalt kolm kuud enne võistluste algust.

§ 3. Rahvust esindavad igal üksikul matšil ainult seitse laskurit, kellest tegelikult võistlevad viis. Laskurite nimed teatatakse võistluste büroole vastava matši eelpäeval hiljemalt kell 1700. Niimestikus määratakse nende viie laskuri nimed, kes matši algusel kohe laskma hakkavad.

§ 4. Rahvust võivad esindada võistlustel need laskurid või nende asendajad, kes on olnud esindatava riigi kodanikud vähemalt kaks aastat, või selle riigi asutamisest alates. Seda tõestavad asjaosalised rahvused võistlusi korraldavale komiteele ausõnaliselt.

§ 5. Võistluspäeva hommikul meeskonna kaptenilt määratakse lõplikult kindlaks viis laskurit, keda peale esimese lasu laskmist pole võimalik asendada. Õnnetuste- või ametiarstilt, võistluste presiidiumilt või peakomissarilt konstateeritud haiguste puhul, mis teevad laskuril täiesti võimatuks laskmise jätkamise, võib katkestatud laskmist jätkata meeskonna kaptenilt määratud asendaja.

§ 6. Juhul, kui mõni rahvus saadab tulejoo- nele vähema, alla kindlaksmääratud viiemehelise meeskonna, võib selliste meeskondade hindamine teostuda järgmistel tingimustel:

Poolik-meeskondi klassifitseeritakse täiskomplekt meeskondadest eraldi, poolik-meeskondade laskuritelt saavutatud punktide kogusumma järele ja neile antakse vastav auhind, arvestusega: $\frac{1}{5}$ täismeeskonna auhinnast iga osavõtnud meeskonna liikme peale. Võistluse sooritamiseks on igal poolik-meeskonna laskuril õigus kasutada $\frac{1}{5}$ ajast, mis on määratud viiemehelisele meeskonnale. Poolik-meeskondade võistluse alguse kellaajad määratakse kindlaks võistlust korraldavalt komiteelt, poolik-meeskondade vahel tõmmatava liisu abil.

§ 7. Iga rahvus peab aegsasti määrama ühe esindaja, kes viibib võistluste juures ja keda võib igal ajal määrata laskeraja-, kaebuste- ja hindamisežüriide liikmeks.

§ 8. Laskeradade- ja kaebustežüriid moodustatakse võistlusmääruste täitmise järelevalvamiseks ja kõigi protestide läbivaatamiseks. Nende žüriide kompetentsi ei kuulu laskurite hindamisega seoses olevad küsimused. Kõik kaebused vajalise käigu saamiseks peavad olema koostatud kirjalikult ja üle antud žürii presidendile rahvuselt, kuhu kuulub laskur.

Laskeradade žürii nimetatakse Rahvusvahelise Laskur-Uniooni presidendilt järgmises koosseisus:

- võistlusi korraldava rahvuse esindaja, kes ühtlasi juhib žürii tööd;

- Rahvusvahelise Laskur-Uniooni saadik ja peale selle
- 3 kuni 5 liiget, olenevalt võistlustest osavõtvatest rahvustest, kes valitakse nende esindajate hulgast.

Žürii liikmed peavad viibima selle võistlusalal laskerajal, kuhu nad on määratud.

Laskeradadežürii otsuseid võib muuta kaebustežürii, kes otsustab küsimusi viimsena.

Kaebustežürii, kes samuti nimetatakse Rahvusvahelise Laskur-Uniooni presidendilt, koosseisu kuuluvad:

- Rahvusvahelise Laskur-Uniooni delegaat, kes on ühtlasi žürii esimees;
- võistlust korraldava rahvuse esindaja;
- võistlevate rahvuste delegaat.

§ 9. Hindamisekomisjon nimetatakse Rahvusvahelise Laskur-Uniooni presidendilt. Ta koosseisu kuuluvad:

- üks delegaat, kui juhataja;
- (võistlusi) korraldava rahvuse esindaja;
- viis kontrolööri, kes valitakse liisu teel enne võistluste algust võistlustest osavõtvate rahvuste esindajaist.

Hindamisekomisjoni otsused, mis käsitavad vaieldavaid laske, on lõplikud, apellatsioonile võimalusteta. Muis asjus on võimalik apelleerida võistlusi organiseerivale komiteele.

Kaebus omab vastava käigu, kui ta on esitatult sellelt rahvuselt, kellesse asi puutub, ja mitte hiljem kui 24 tundi pärast võistlustulemuste avaldamist.

§ 10. Pihtamuste näitamine ja punktide märkimine laskemärkidel teostub Rahvusvaheliselt Laskur-Unioonilt vastuvõetud standard-süsteemi järgi, ja nimelt:

- kuulist tabatud koht märgil näidatakse ringikujulise värvilise paletiga (kettaga). Palett asetatakse märgile selliselt, et ta keskkohas olev, 4 cm läbimõõdu avaus jääks otse kuuliaugu kohale;
- palett on värvitud ühelt küljelt valgeks ja teiselt mustaks pihtamuste näitamiseks märgi sihtpildil (mustal) valgega ja väljaspool sihtpilti (valgel) mustaga;
- ringid 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ja 8 näidatakse paleti musta noolega, asetades selle allpool toodud joonisel näidatud kohtadele märkraamil;

6	7	8
4		5
1	2	3

- ring 9 näidatakse paletti vibutades püstloodis üles-alla;
- ring 10 näidatakse paleti ringikujulise liigutamise sihtpildi kohal;

— pihtamused väljaspool ringe näidatakse paleti asetamisega harilikus korras kuuliaugu kohale ja selle järele vibutatakse paletti põigiti märgi ees.

Paletiga vibutatakse põigiti ka kõigi möödaskude juhtudel.

§ 11. Kõik lasud, mis lastud laskerajale või ette maha, loetakse võistlusseeria (proovi) laskudeks.

§ 12. Ühe ja sama märgi pihtamisel üheaegselt kahe või rohkem lasuga, annulleeritakse need lasud ning asjast huvitatu laskur võib korrata oma lasku.

§ 13. Pihtamuste kleepimine on nõutav matšidel. Kleepimist teostatakse läbipaistva paberiga.

§ 14. Märklehtede kontrollimist teostatakse võistlust korraldava komitee juhatusel ja hindamiskomisjoni järelevalvel.

Niipea kui keegi laskuritest on välja lasknud märki vastavad võistluslasud, kaetakse märgil lindi abil kinni kõik sellised tunnusmärgid, mille järele võiks avastada laskuri kuuluvust rahvusse, nagu märgi number või ükskõik mis ilmeline ka see märgi ei oleks.

Märkleht ilma mingisuguse sellise tunnusega saadetakse viivitamata kontrollpunkti.

§ 15. Klassitamine teostub iga rahvuse viielt laskurilt saavutatud punktide kogusumma arvu suuruse järele.

§ 16. Püstolitest ja v. kal. püssidest võistlustel vaieldavate pihtamuste hindamiseks peab kasutatama 5,5 mm läbimõõdus kaliibri mudelit.

§ 17. Punktide võrdlusel teostub vahe määramine:

1. Suurima pihtamuste arvu järele terves märklehes.

2. Suurima pihtamuste arvu järele märklehe südamikus (sihtpildis).

3. Suurima pihtamuste arvu järele ringides 10, 9, 8 jne.

4. Kui need vahemääramised ei ole küllaldaselt võistlejate eraldamiseks nende individuaalsel klassitamisel, loetakse saavutis paremaks sellel võistlejal, kellel märgi keskpunktist kaugem pihtamus viimses kartongis on lähim märgi keskpunktile.

Mitme asendi võistlusel võetakse selline kartong järjekorras:

1. püsti asendile;
2. põlvelt asendile;
3. lamades asendile.

Pihtamuste kaugus märgi keskpunktist mõõdetakse täpsa mõõduvahendiga kuuliaugu keskkohast märgi keskpunktini.

Juhul, kui meeskondade punktide arvud on võrdsed, teostub vahemääramine meeskonna esimeselt ja viimaselt laskurilt saavutatud punktide üldsumma vähima vahe järele.

§ 18. Laskurite rõivastus peab võimaldama kontrollida laskeasendit igal ajal, ilma et see kontroll segaks neid laskmises. Välispidised pehmed topised on lubatavad:

- õlal, kabaraa pesa kohal;
- mõlemal küünarnukil kuni püssirihma hoidjani, sissearvatult ja
- põlvel maapinnale või laskematile toetaval kohal.

Keelatud on topised riiete all ja varjatud topised. Püssirihma kasutamine on lubatud ainult

ühel käel. Rihma laius, ka siis, kui ta on topisega, ei või ületada 40 mm.

Püssirihma libisemise vältimiseks on lubatud kasutada trippi või haaki. Keelatud on varrukaga kinda kandmine.

Keelatud on kõik vahendid, mis võivad kergendada laskmist ja ei ole ette nähtud käesolevate reeglites või on vastolus tema mõttega.

Erireeglid püssidest laskmisel.

§ 19. Matš peetakse võistluskavas kindlaks määratud ajal.

§ 20. Ühes ametliku registreerimisega peab rahvus sisse maksma võistluskavas fikseeritud osavõtu-maksud.

§ 21. Matšil antakse igale rahvusele kasutamiseks vähemalt üks laskekoht laskeasendite jaoks.

Laskeaga antakse iga rahvuse viie-mehelisele meeskonnale vähemalt 30 tundi, s. o. 6 tundi laskurile.

Laskekohtade jaotamine rahvuste vahel teostub liisu teel.

Liisu tõmbamine toimub matši eelpäeval kell 1700.

§ 22. Laskmine teostub 300 m distantsilt, 1,0 m läbimõõdus, musta 0,6 m sihtpildiga märgi pihta. Märgi üldpindalale on joonestatud 1 kuni 10 nummerdatud ringid.

Matši eelpäeval pärast lõunat antakse tasuta, matšist iga osavõtva rahvusmeeskonna korraldusse laskerajal vähemalt üks matšil kasutatavatest laskekohtadest (märkidest), kus oleks võimalik teostada harjutusi kolmest asendist.

§ 23. Laskmist teostatakse kartongmärkide, s. o. iga 10-lasulise seeria järele vahetatavate märkide pihta. Pihtamused näidatakse paletiga (kettaga) ja registreeritakse märklehtede kontrolli hõlbustamiseks hindamiskomisjonis.

§ 24. Iga laskur laseb 120 lasku (püsti, põlvelt ja lamades asendis à 40) §§ 26—28 kirjeldatud asendites.

10-lasuline seeria lastakse katkestamatult.

Igas asendis on lubatud lasta seeria algusel või vahepeal 10 proovilasku.

§ 25. Eranditult on lubatavad kõik relvad, millised on kontrollitud julgeoleku mõttes.

Siiski olgu tähendatud, et:

- keelatud on kasutada püssile monteeritud optilisi sihikuid;
- püssi kaliiber ei tohi ületada 9 mm;
- tema raskus koos kõigi abivahenditega ei või ületada 9 kg ja
- iga laskur peab laskma kõigis kolmes asendis samakaliibrilisest relvast.

Püsti asend.

§ 26. Laskuri keha peab tuginema mõlemale jalale ilma mingi kõrval-toeta.

Relv ühes juurdekuuluvate vahenditega võib toetuda ainult vastu üht õlga ja selle vastaspoolsele käele.

Kark (seen) on lubatud.

Keelatud on püssirihma kasutamine.

Keelatud on ka igasugused topised ja muud vahendid, mis võiksid pakkuda tuge relvale.

Põlvelt asend.

§ 27. Põlvelt asendis võib kasutada pehmet patja. Padi peab asetatama jala sääre alla selliselt, et põlv ja jalg puutuksid vastu maad või laskematti.

Lubatavad on ainult võistluste korraldajailt kahes erisuuruses, vastavalt laskurite kasvule, soetatud padjad. Relv ja selle juurde kuuluvad vahendid võivad toetuda ainult vastu üht õlga ja vastaspoolsele käele.

Relva kandev käsi peab toetuma põlvele. Sama-poolne jalg peab toetuma täie pinnaga vastu maad.

Päästmist teostav (laekaela haarav) käsi ei tohi mingil tingimusel puudutada teist kätt.

Püssirihma kasutamine on lubatud.

Keelatud on relva toetamist võimaldavate toipiste ja muude vahendite kasutamine.

Lamades asend.

§ 28. Laskur peab lamama ilma igasuguste padjadeta maoli maa peal või laskerajas varustus-oleval laskelavatsil otse või põigiti laskesuunak.

Keha ülemine osa peab toetuma mõlemale küünarnukile.

Käsivarred, samuti ka kuuekäised peavad nähtavalt eralduma maapinnast või laskelavatsi matist.

Topised ja vahendid, mis võiksid olla toeks relvale, on kõvasti keelatud.

Relv ühes tema juurde kuuluvate abivahenditega võib toetuda ainult vastu üht õlga ja vastaspoolsele käele.

Laekaela haarav ja päästmist teostav käsi ei tohi mingil tingimusel puudutada teist kätt.

Püssirihma kasutamine on lubatud.

Kark on keelatud.

Erireeglid püstolitest laskmisel.

§ 29. Matš peetakse võistluskavas määratud ajal.

§ 30. Ühes ametliku registreerimisega peab iga rahvus tasuma võistluskavas määratud osavõtumaksud.

§ 31. Igale rahvusele määratakse matšil vähemalt kaks laskekohta (märki). Laskmise aega igale laskurile antakse vähemalt kolm tundi.

§ 32. Laskmine teostub 50 m distantsile, 0,5 m läbimõõdus, 10-ringilisse, musta 0,2 m sihtpildiga märgi pihta.

Laskmise eelpäeval, pärast lõunat, antakse rahvuse matšimeeskonda määratud võistlejate ja asendajate korraldusse harjutuslaskmisteks vähemalt üks matši märk.

§ 33. Laskmine toimub kartongmärkide, s. o. iga 10-lasulise seeria järele vahetatavate märkide pihta. Pihtamused näidatakse paletiga (kettaga) ja registreeritakse märklehtede järelkontrolli hõlbustamiseks hindamiskomisjonis.

§ 34. Iga laskur laseb vaba käega 60 lasku.

10-lasuline seeria lastakse katkestamatult.

Lubatud on 18 proovilasku enne seeriaid või seeriade vahel. Vaba käe all mõistetakse seda, kui relva hoidva käe vars ei tugene keha külge ning relva päral ei ole käsivarrele toetuvat või käsi-vart katvat pikendust.

§ 35. Relvana on lubatud kasutada eranditult kõiki kal. 22 (5,5 mm) püstoleid. Ainult nad peavad olema kontrollitud julgeoleku mõttes. Keelatud on ka relvadele asetatud optilised sihtvahendid.

§ 36. Laskemoon: ärides müüdavad vabad padrunid, kal 22 „short“, „long“ või „long rifle“, kuul puhtast või galvaniseeritud tinast, kuuli raskus 40 grainsi (2,6 gr.), kaliibri maksimum 23" (5,85 mm).

Erireeglid v. kal. püssidest laskmisel.

§ 37. Rahvusvahelisel matšil peetakse väikekaliiber-püssidest 50 m distantsil:

1. püsti asendi matš;
2. põlvelt asendi matš;
3. lamades asendi matš;
4. individuaal-tšempionaat kolmest asendist.

Võistluste üldreeglitena käsitatakse Rahvusvahelisi võistlusmäärusi.

D i s t a n t s : 50 m.

L a s k u d e a r v : 40 lasku igast asendist.

Püsti ja põlvelt asendites 8 seeriat à 5 lasku; lamades 20 seeriat à 2 lasku; seeriade eel või vahel 10 proovilasku.

Relvad: vabad, raskus mitte üle 9 kg, kal. 22 padrunile. Muud määrused samad, mis 300 m vabapüssil.

Relvadele asetatavad optilised sihtvahendid on keelatud.

L a s k e m o o n : ärides müüdavad, vabad padrunid kal. 22 „short“, „long“ või „long rifle“, kuulid puhtast või galvaniseeritud tinast, kuuli raskus mitte üle 40 grainsi (2,6 g) kal. 23" (5,85 mm).

M ä r k : 20 cm läbimõõdus kartong, jaotatud 10-ks ringiks, ringide vahe 20 mm; must 14 cm läbimõõdus sihtpilt moodustub ringidest 4 kuni 10. Keskel 20 mm läbimõõdus 10 ring, milles hindamise hõlbustamiseks 10 mm läbimõõdus keskring.

M e e s k o n d : viis laskurit rahvuselt. Iga rahvus peab registreerima matšidest osavõtuks meeskonna eraldi püsti, põlvelt ja lamades asenditele. Kõige kolme asendi matšidest võivad osa võtta ühed ja samad laskurid.

K l a s s i t a m i n e : nagu vabapüssi 300 m matšil.

V a h e m ä ä r a m i n e : nagu vabapüssi 300 m matšil, ainult punktide võrdsusel, individuaalhindamisel tagajärg loetakse kõrgemaks laskuril, kellel on rohkem pihtamusi 10 mm keskringis.

Juhul, kui ka sel esimesel hindamisel jääb punktide arv võrdseks, loetakse saavutis paremaks sellel võistlejal, kellel märgi keskpunktist kaugem pihtamus viimases kartongis on keskpunktile lähim, nagu see ette nähtud § 17 p. 4 teistele relvadele.

Sõjapüssi individuaal-matši määrused.

§ 38. Individuaal-matš sõjapüssist on avatud rahvuste liitudest (föderatsioonidest) saadetud laskureile.

Võistlustele saadetavate laskurite arv välismaa liitudele on piiramatult.

Võistlustest huvitatud liit peab teatama võistlusi korraldavale komiteele hiljemalt 8 päeva en-

ne võistluste avamist võistlustele saata kavatseta-
vate laskurite maksimum-arvu.

Võistlusi korraldava rahvuse laskurite arv ei
või ületada ühegi välisliidu laskurite arvu.

Märk: rahvusvahelise vabapüssi matši laske-
märk.

Relv ja laskemoon: korraldava rahvuse
reeglipärane sõjapüss ja laskemoon.

Reeglipärase relva muutmine on keelatud.

Vajalise arvu uusi relvi saab võistlusi korral-
dav komitee oma maa sõjainistrilt.

Igale võistlusest osavõtjale rahvusele antakse
loosiga 20 püssi. Loosi tõmbavad omavahel kõik
võistlustest osavõtjad rahvused.

Loosiga saadud püsside hooldamist korraldab
rahvuse laskurite meeskonna vanem. Loosiga saa-
dud püssid on varustatud kontrollplommidega.
Iga rahvus kasutab loosiga saadud püsse oma ära-
nägemisel võistlustel ja individuaal-matši laskmi-
sel sõjapüssidest.

Lastakse 6 seeriat à 10 lasku, püsti, põlvelt ja
lamades asenditest à 2 seeriat.

Proovilaske: 18 (6 lasku asendile), seeriade eel
või vahel.

Püssirihma kasutamine on lubatud kõigis kol-
mes asendis.

Ühe seeria laskmine võib toimuda 15 minuti
jooksul.

Sõjapüssi-matši meeskondadele.

§ 39. Soovikorral korraldatakse sõjapüssi-matši
viiemehelistele meeskondadele eelkirjeldatud tin-
gimustel.

Rahvus, kes soovib sellest võistlusest osa võtta,
annab enne laskmise algust teada nende viie las-
kuri nimed, kellede sõjapüssist 300 m individuaal-
võistlusel saavutatud punktid moodustavad mees-
konna punktide üldsumma.

Erireeglid kiirlaskmisel püstolitest.

§ 40. Püstolitest kiirlaskmisi korraldatakse
meeskonna- ja individuaal-matšidena ning ma-
ilmameistri tiitlile.

Relv: vaba, igasuguse kaliibriga automaat-
püstolid või -revolvrid.

Kaugus: 25 m.

Märk: ühele kõrgusele asetatud ja kuju tel-
jest kuju teljeni 0,75 m vahega eraldatud üheaeg-
selt ilmuvad-kaduvad kuus siluett-kuju; kuju kõr-
gus olümpiamudelil 1,63 m; kujud mustad, foon
valge. Kujude käivitamine ja aja kontrollimine
teostub automaatselt.

Tulejoon: laskuri kasutada on 2 m laiune
laskeplatvorm. Laskekohale asub laskur suunaga
märkide poole.

Laskeasend: püsti, vabalt käelt. Laskuril
on õigus enne märkide ilmumist tõsta kätt mär-
kide suunda.

Laskmine: laskejuhataja küsib: „Olete val-
mis?“ („Etes-vous prêt?“) Kui laskur on vasta-
nud: „Valmis“ („Prêt“), ilmuvad siluett-kujud.
Aega arvestatakse kujude ilmudes.

Laskude arv:

3 järjestikku-seeriat	à 6 lasku	8 sekundi	jooksul
3 „	à 6 „	6 „	„
3 „	à 6 „	4 „	„

Klassitamine: 9 seeria pealt kokku kõi-
ge vähema karistuspunktide järele.

Karistuspunktid saadakse kujudest mõõda-
lastud laskude arvu korrumtamisest vastava seeria
laskeajale sekundites.

Näide: ühes 6-sekundilises seerias on mõõda
1 lask ja ühes 4-sekundilises seerias 3 lasku =
 $(1 \times 6) + (3 \times 4) = 18$ punkti.

Meeskondade hindamine teostub meeskonna
viiel laskurilt individuaal-klassitamisel tuletatud
punktide summa liitmisega. Selliselt saadud vä-
himat punktide summat eviv meeskond loetakse
parimaks.

Vahe määramine: karistuspunktide võrd-
lusel vahe määramine teostub ühe või mitme
täiendusseeria, à 6 lasku 3 sekundi jooksul, lask-
misega, kuni selgub vahe.

Märkide kontroll: Tagajärgede kontrol-
limist teostatakse iga 6-lasulise seeria järele.
Kõik kuuliaugud topitakse puu-pulkadega. Kuu-
lidest servalt riivatud siluett-kujud asendatakse
uutega.

Üldeeskirjad.

§ 41. Rahvus, paludes matši korraldamise lu-
ba, kohustub organiseerima ettenähtud ajal ja ko-
has rahvusvahelise laskevõistluse, millest osavõtt
on võimaldatud kõigile Uniooni liikmesrahvustele.

Neil võistlustel peab olema peale laskmiste
mitmesugustest relvadest sellised laskmisalad, kus
oleksid kasutatavad matšidel lubatavad relvad,
asendid ja laskemoon.

§ 42. Igal võistluslal reserveeritakse igale
rahvusele vähemalt üks laskekoht (märk). Võist-
lusi korraldava rahvuse laskuritel on eesõigus
võistlustest osavõtuks.

§ 43. Vabapüssi 300 m ja püstolitest 50 m mat-
šide vahel peab alati olema ühepäevane vahe.

§ 44. Matšid peavad olema lõpule viidud hil-
jemalt rahvusvaheliste võistluste sulgemise eel-
päeval.

§ 45. Matšidel omistatud auhindade väljasta-
mine peab toimuma kohe matšide lõppedes.

Miimum - kohustuste loetelu

rahvusvaheliste Laskur-Uniooni laskematšide ettevalmistamisel ja korrastamisel.

Võistluste korraldaja.

Laskematše võivad organiseerida ainult need rahvusliidud (föderatsioonid), kes on Rahvusvahelise Laskur-Uniooni korralised liikmed.

Korraldava rahvuse määrab Rahvusvahelise Laskur-Uniooni korraline peakoosolek, pärast kandidaatide katsetamist.

Aeg.

Võistluste aeg ja koht peab kindlaks määramata võimalikult varem, igal juhul aga vähemalt kuus kuud enne võistluste algust.

Kestvus.

Võistluste kestvus peab olema nii lühike kui vähegi võimalik.

Iga matš peab teostuma võimalikult ühel ja samal päeval ning iga matši päevade vahel peab olema üks treeningu- või puhkepäev.

Kogu matšide ja võistluste ajal, samuti ka sõjapüssi matšil võib lasta ainult käsutuses olevate märkide pihta.

Teatav arv märke peab reserveeritama välismaa laskuritele võistluste ja meistervõistluste harjutuslaskmiseks.

Ükski laskur ei või vahetpidamata kasutada laskekohta üle 30 minuti.

Kogu matš ühes peakoosolekuga ja auhindade jagamisega ei või kesta üle 12 päeva.

Auhinnad.

Võistlust korraldava komitee peab garanteerima, et võistluskavas ettenähtud auhinnad kõik saaksid viimseni välja jagatud.

Sõit.

Võistlusi korraldava komitee hangib kõik võimalused selleks, et kõigi osavõtjate rahvuste esindajad võiksid reisida parimal tingimusil ja kasutada sõidu soodustusi Rahvusvahelise Laskur-Uniooni kuuluvate rahvuste maade läbistamisel.

Elamine.

Korraldava komitee kindlustab osavõtjatele vajalike mõnusustega ja soodsaima hinnaga majutamise.

Ühe ja sama rahvuse esindajad majutatakse võimalikult ühte ja samasse hotelli.

Vajaduse korral organiseeritakse linna ja laskeraja vahel ühendus liiklemisvahenditega.

Laskerada.

Ehituselt laskerada peab laskuritele võimaldama töötamist kõige paremates tingimustes, kaitsuna tuule ja päikese vastu.

Igale meeskonnale peab reserveeritama relvade, laskemoona, riiete ja lasketarvete panipaik.

Laskerajal peab olema riiete nagisid, püssipürmiide, püssipuhastamise laudu ja istmeid.

Laskeradade otsesesse lähedusse korrastatakse tarviliiku sisustusega:

- kauplus;
- ambulants ametarstiga;
- W. C. ühes pesuruumiga.

Tulejoon.

Tulejoonel igale laskurile reserveeritav laskekoht peab olema 2 m lai ja 3 m sügav ning iga laskekohta juures peab olema tahvel lasketagajärgede märkimiseks.

Tulejoone taga peab olema barjääriga eraldatud kõik pealtvaatajatele.

Laskekohtal peab olema kohtuniku-pult.

Laskekohtal on:

- püsti asendist laskmiseks 0,35 m laiune äärtega alus;
- põlvelt asendist laskmiseks maa peal harjasvaip ning 0,30 m pikk ja 0,65 m läbimõõdus ning 0,30 m pikk ja 0,10 m läbimõõdus koonus-padjad.
- lamades asendist laskmiseks laskesuunale otse või poolpõiki asetsev, 0,85 m lai ja 1,9 m kõrge kallakuga lavats, millele on kinnitatud küünarnukkide kohale harjasvaip.

Märkseade.

Varjend märkjoonel peab olema nii avar, et näitajad saaksid lahedalt töötada ja kohtunikud takistamata liikuda.

Märklehtede paigutamiseks peavad olema vastavad kohad, et märgid ei saaks rikutud enne ülespanemist raamidele ja mahavõtmist (läbilasuna) raamidelt.

300 m märkraamid peavad olema maapinnast 2,50 m kõrgel ja 2 m laiad. Tõsteseadede rihmad peavad olema 0,4 m laiad ja valgeks värvitud. Rihmad kinnitatakse märklehe 4. ringi kohalt.

50 m püstoli märklehtede raamid peavad olema maapinnast 1,50 m kõrgusel ja 1 m laiused. Rihmad peavad olema 0,025 m laiad ja valgeks värvitud. Rihmad kinnitatakse märklehe 5. ringi kohalt.

50 m v. kal. püssi märklehe seade peab olema sama kui püstoli märklehel. Märklehed kinnitatakse neljalt nurgalt 0,50 m papplehele.

Juurdepääs varjenditesse peab olema hõlpus, et kohtunikud võiksid laskmise ajal igal hetkel minna märkseadete juurde.

Laskerajad tähistatakse lippudega:

1. 50 m laskerajal asetatakse üks lipp kuulipüüde vallile, keskohta ja märkjoone otstele à 1 lipp.

2. 300 m laskerajal samadele kohtadele nagu 50 m laskerajal ja peale selle veel 4 lippu 8—10 m kõrgustele mastidele, olenevalt tuulest. Need mastid püstitatakse laskeraja paremale või vasakule äärele või raskeraja teljele, ühele joonel 100, 150, 200 ja 250 m kaugustest tulejoontest.

Praegu maksvate Eesti ja maailma rekordite tabelid.

1. Täiskaliiber vabapüss. 3 × 40 lasku.

Eesti rekord						Maailma rekord					
Rekordi püstitaja	3-st asend.	pst.	plv.	lam.	Aeg ja koht	Rekordi püstitaja	3-st asend.	pst.	plv.	lam.	Aeg ja koht
Meeskond:						Meeskond:					
Jaak Kärner . . .	1103	349	377	377	Roomas 1935	Soome	5488	1866			Roomas 1935
Ernst Rull . . .	1094	339	368	387		Šveits		1743			Lvov 1931
Endel Rikand . .	1092	347	358	387		Soome				1923	Lvov 1931
August Liivik . .	1091	353	354	384		Individuaal:					
Elmar Kivistik .	1085	334	372	379		Zimmermann, Šveits	1114				Stokholm 1929
Kokku: 5465 1722 1829 1914						Zimmermann, Šveits		360			Lvov 1931
Individuaal:						Rönmark, Rootsi			381		Granada 1933
Jaak Kärner . . .	1103		377		Roomas 1935	Lindgren, Soome .				393	Lvov 1931
August Liivik . .		353									
Villem Jaanson .				391	Tondi 1933						

2. Väikekaliiber-püss. 3 × 40 lasku.

Eesti rekord						Maailma rekord					
Rekordi püstitaja	3-st asend.	pst.	plv.	lam.	Aeg ja koht	Rekordi püstitaja	3-st asend.	pst.	plv.	lam.	Aeg ja koht
Meeskond:						Meeskond:					
Jaak Kärner . . .		367			Roomas 1935	Šveits		1821			Stokholm 1929
August Liivik . .		365				Soome		1909			Lvov 1931
Gustav Lokotar .		363	389	390		Eesti				1964	Room 1935
Eduard Seren . .		351		391		Individuaal:					
Ernst Rull . . .		348	386			Leskinen, Soome		375			Roomas 1935
Elmar Kivistik .			380			Lokotar, Eesti .			389		
Endel Rikand . .			377	395		Durand, Prantsuse				398	
Villem Jaanson .			365	391							
Johannes Vilberg				397							
1794 1897 1964											
Individuaal:											
Harald Kivioja .			394								
Alfred Kukkk . .	1161	381			Eesti-Soome 1936						
Johannes Vilberg				400							

3. Väikekaliiber-püss. 3 × 20 lasku.

Rekordi püstitaja	3-st asend.	pst.	plv.	lam.	Aeg ja koht
Harald Kivioja August Liivik	577	188	196		Eesti-Soome 1936
Aleksei Jalak . .				200	

4. Muutmata sõjapüss. 3×20 lasku.

Eesti rekord						Maailma rekord					
Rekordi püstitaja	3-st asend.	pst.	plv.	lam.	Aeg ja koht	Rekordi püstitaja	3-st asend.	pst.	plv.	lam.	Aeg ja koht
Gustav Lokotar	525	166	174		E. L. erilaskmine 1936	Ericson, Rootsi	526				Stokholm 1929
Villem Jaanson				186		Hartmann, Šveitsi Zimmermann, Šveitsi Malmgren, Rootsi			172		

5. a) 200 m kiirendatud punktilaskmine 3×4 lasku. b) 100 m näpslaskmine 3×2 lasku.

Rekordi püstitaja	Kokku kahest laskmis.	200 m	100 m	Aeg ja koht
Al-der Reinvald	152		56	ÜLK meistri-võistlused 1936
Villem Jaanson		102		

6. Täpsus-sõjapüss.

3×20 lasku						3×10 lasku					
Rekordi püstitaja	3-st asend.	pst.	plv.	lam.	Aeg ja koht	Rekordi püstitaja	3-st asend.	pst.	plv.	lam.	Aeg ja koht
Elmar Kivistik	557				E.L. meistri-võistl. 1936 Soome-Eesti 1935 Eri- ja SM kl. katse 1934 Eesti-Soome 1935	Gustav Lokotar	282	94			ÜLK meistri-võistl. 1936 ÜLK meistri-võistl. 1935. ÜLK meistri-võistl. 1935
Al-der Reinvald		175				Leonhard Vitsut			96		
Nikolai Viru			188			August Normak				99	
Johannes Vilberg				198							

7. Vabapüstol.

Eesti rekord				Maailma rekord			
Rekordi püstitaja		60 lasku	30 lasku	Rekordi püstitaja		60 lasku	30 lasku
Nikolai Viru		513		Ullman, Rootsi		547	
Alfred Kukk			268				

Ed. Laaman

Lembitu vastumängija

Eesti piiskop Teodorik J. Luiga avaldamata uurimustes

Eesti muistsest vabadusvõitlusest avaldas kadunud dr. Juhan Luiga rea uurimusi — Läti Hindreku kroonikast „Eesti Kirjanduses“ ja eriraamatu Harju mässust. Avaldamata on aga dr. Luigast järelejäänud suurim uurimus Eesti tolaegsest kirikust („Estiensis Ecclesia“), mille peaosas on pühendatud Eesti piiskopile Teodorikule.

Vastupidiselt Balti ajaloolasile leiab Luiga, et ristiusk on ilmunud Eestisse ammu enne sakslaste tulekut Väina jõesuhku. Asus ju Eesti tolaegse Põhjaida-Euroopa tähtsaimal kaubateel „viikingite merelt“ üle Venemaa jõgede Greekamaale ning X ja XI sajandil hakkas ristiusk levima nii Venemaal kui ka Skandinaavias. Üks pärgament, mida Luiga ainult osalt võltsituks peab, räägib Tallinnas Mihkli kloostri asutamisest juba 1093. aastal. 1170. a. paiku valiti Eesti piiskopiks

itaalia nimega Reimsi munk Fulko. Veidi hiljem kutsus paavst Laterani kontsiilile ka ühe „Virumaa piiskopi“ (Virinensis episcopus). 31. okt. 1213 bullas tunnistas paavst Innozentz III, et Eesti juba suurelt jaolt on ristitud.

Seepärast näeb dr. Luiga sakslaste pärastises edasitungis Väina kallastelt Eestisse mitte usukuulutamist, vaid puht-poliitilist imperialismi, läänevõimude ekspansiooni, milles, vastuoksa Läti Hindreku kroonikale, üht keskseimat osa mängis piiskop Teodorik (Dietrich), sõjaka tsistertsiniinlaste ordu munk, osav ja hoolimatu diplomaat ning kaugelenägelik, energiline poliitikamees, kes Rooma paleedes mõistis niisama libedalt oma asju ajada kui Baltimaa metsadeski.

Baltlased algavad oma ajalugu munk Meinhardist, kes Väina kaldal vagusalt elas, pidades kaupmeestele

jumalateenistusi ja olles neile tõlgiks. Kuid Läti Hindreku kroonika ei alga mitte Meinhardist, vaid alles Teodorikust, kui see Eestist, kus tal palju kannatada tulnud, pageb Meinhardi juure. Teodorikust saabki üks tähtsaim tegelane ristisõdade korraldamises Eesti kristianiseerimiseks.

Teodoriku rahvus on kroonikais teadmata. Kui ta oleks olnud sakslane, siis oleks seda tingimata kuskil nimetatud. Ta keerulises elukäigus tundub eriline seotus Eesti külge. Luiga esitab hüpoteesi: Teodorik oli eestlaste vanem Ugandist (Tartumaalt), kus tsistertsiaanlasil oli Kärknas klooster, mille ordumehed a. 1230 maha lõhkusid.

Teodorik on mitte üksnes vaimulik, vaid, nagu tol ajal sagedane, ühtlasi ka sõjamees. Ta on ka temperamentne poliitikamees. Oma tegevuse seob ta tol ajal läänest Eestisse tungiva feodaliseerimise protsessiga.

Eesti ühiskondlik kord oli siis veel ennefeodaalne sugukondlik, üsna detsentraliseeritud rahvavalitsus. Ainukeseks kesk võimu asetäitjaks olid aeg-ajalised vanemate nõupidamised-„majad“, vastavad vana Novgorodi „wetše“le“. Vene ajaloolased on asjata otsinud, kust see „wetše“ võiks pärit olla. Luiga arvab selle olevat soome hõimude („tsuudide“) põlise asutuse — oli ju Novgorod, nagu Moskvagi, siis veel täiesti soomudest ümber piiratud.

Selle sugukondliku ühiskonna sõjalisteks keskusteks olid nende kantsid-maalinnad, kuhu hädaohu lähenemisel kõik relvakandjad kokku tulid, kuna naised ja lapsed end redupaikadesse peitsid. Seega puudus ses ühiskonnas alles eriline sõjameeste seisus.

See tekkis alles koos feodalismiga. Kutselisest sõjamehest sai rüütel, kes asus kivist ehitatud lossis, kus väheste jõududega võis niihästi kallaletungijaile vastu panna kui ka oma ümbruse talurahva üle valitseda.

Teodorik asub Düüna ääres liivlaste vanemate seas kohe feodaalseid püüdeid õhutama ja kivist losse ehitama. Tal läheb korda ristida Toreida liivlaste vanem Kaupo, kellest saab üks ta tähtsaim abiline.

Feodaalsed püüded tekitavad kohalike liivlaste seas poliitilise käärimise, mis muutub seda ägedamaks, et Sigtuna hävitamine eestlaste poolt 1187. a. vististi tõstis ka liivlaste enesetunnet võõraste vastu.

Oma „Liivi kiriku“ kaitseks asutab Teodorik tähtsamaist liivlasist a. 1190 tsistertsiaanlaste ordu aluseil erilise „kiriku kaitseväge“ („militia Christi“), millest hiljem sai mõõgavendade ordu, kui juurekogunenud saksa ristisõdijad esimese ordumeistri Vinno — nime järgi liivlase — maha tapsid ja omamehe Volkwini ordumeistriks aitasid. Siis lisati ka ordumärgile — ristile — mõök, mille kohaselt muutus sõjakamaks ka ordu poliitika.

Sääraste püüete juures läheb Teodorikul varsti lõomaks ümberkaudsete liivlastega. Teodorik laseb kroonikul jutustada, kuidas liivlased teda kord juba oma jumalaile olid tahtnud ohverdada. Ainult see, et liisu heitmisel hobune elujalaga üle piigi astunud, päästnud ta elu.

Vaikne vana Meinhard, kelle erapooletuse pärast Teodorik teda Liivi piiskopiks teinud, tahab meelt hei-

tes kord juba ära Eestisse põgeneda, kuid ei saa. Siis läheb Teodorik ise salaja välismaale ja nõutab paavsti pool ristisõja kuulutamist liivlaste vastu. Meinhardi surma järel toob ta uueks piiskopiks oma orduvenna, tsistertsiaanlase Bertholdi. Kuid see hakkab kohe nii sõjakalt peale, et eestlased ja liivlased ta Liivamäe lahingus tapavad.

Teodorik osutus ka Riia tegelikuks rajajaks. Sinna mere julgeimasse lähedusse tõi ta sisemaalt, Ükskülast, üle oma keskuse. Ümbruse vanemad sai ta asjaga nõusse salakavalusega, vangistades neid pidul ja võttes neilt pante. Siis ruttas ta Rooma ja nurus sealt välja Riiale kaubanduslikke eesõigusi Kura ja Eesti sadamate kulul, mis Eesti randlasi varsti ajas Riia sõjasuhteisse.

Roomas oskab Teodorik kõik, mis ta tahab, läbi viia. Paavsti toolil istub Innozenz III, üks vägevaim paavstidest, kelle suurimaks triumfiks on Konstantinopoli vallutamine ristisõjalasilt 1204. a. ning seal greeka kiriku alistamine Rooma riitusele. See paavst toetab ristisõdijaid ka Baltimere idarannikul, et siit edasi tungida Greeka kiriku alale Venemaale.

Kui kodustes käärimistes Kaupogi lööb kõikuma, viib Teodorik teda välismaale, Saksa hiilgavatesse vürsttikodadesse ja Rooma, kus paavst liivlaste vanema armulikult vastu võtab ja talle 100 kuldtukatit kingib.

Majanduslik-tsuünilise elukäsituse varal mõistab Teodorik üldse raha abil kõveraid asju joone ajada. Nii ostab ta Polotski vürsti nõunikult välja liivlaste mässu plaanid, ajab a. 1206 nurja eestlaste sobingu daanlastega ning kihutab liivlaste vanema Ako surma.

Teodoriku võimed on aga veel suuremad. Polotski venelasist ähvardatud, annab piiskop Albert 1207. a. Liivimaa Saksa keisri Filipi alla, et sellelt rohkem abi saada. Seega vihastab ta aga ära paavsti, kes Saksa keisriks toetab teist kandidaati — Ottot. Mõõgaordu, kes piiskopilt nõuab järjest suuremaid maa-alasid, kasutab selle vastolu ära ja hakkab Rooma Alberti vastu urgitsema, kuni lugu jõuab nii kaugele, et paavst on valmis piiskop Albertit kirikust välja heitma ja vande alla panema.

Siis läheb Teodorik jälle Rooma asju õiendama. Tal läheb 1213. a. korda paavsti Alberti kasuks pöörduda. Veel rohkemgi: paavst kinnitab Teodoriku Eesti rippumatuks piiskopiks, alluvusega otse Roomale. See on esimene Eesti rippumatuse de jure tunnustus, mida ajalugu tunneb.

Paavsti bullas seletatakse sel puhul, et suur osa Eesti provintsist on juba ristitud. Kuna tol ajal saksa ristijad veel Eestisse polnud saanud, siis tuleb järeldada, et siin oli mõeldud vana Eesti kirikut — „Ecclesia“ — kelle keskelt Teodorik kord oli ära pagenuud.

*

Teodorik näis nüüd olevat oma saavutuste tipul. 1215. a. oli Roomas koos Laterani kontsiil, kes kuulutas välja uue ristisõja, muuseas ka eestlaste vastu. Eestlaste kevadine sõjaretk Riia alla oli seks omajao hoogu annud.

Lugu kujunes aga Teodorikule vähem soodsaks, kui Riias ristisõjale valmistudes hakati juba ette jaotama

võidetava karu nahka. Teodorikule, kuigi ta pidi olema terve Eestimaa rippumatu piiskop, määrati kõigest üks kolmandik Eestist, teise kolmandiku pidi saama ordu ja kolmanda — Albert.

Teodorik lahkub nüüd riialaste leerist ja hakkab tuge otsima daanlasilt. Paala lahingust 1217, kus nii Lembit kui ka Kaupo langevad, ei võta Teodorik enam osa, küll aga võtab sellest osa Daani kuninga õemees ja vasall Orlamünde krahv Albert.

Viimseks vastupanuks otsivad eestlased abi oma naabreilt. Venelased Novgorodist pidid juba Paala (Madisepäeva) lahinguks appi tulema, kuid jäid hiljaks. Leedulased tulid 1217/8. a. talvel sõjaretkega — nagu kroonika ütleb, „neid juhtis kurat ise“.

Kitsikuses otsib nüüd ka piiskop Albert välisabi. 1218. a. kevadel palub ta abi Daanilt, kuid see nõuab tasuks mitte ainult Eestit, vaid ka Liivimaad oma ülevõimu alla. Siis palub Albert abi ja saabki seda Saksi hertsogilt, kes lööb Ümeral eestlasi.

1218. a. palub Albert ühes Teodorikuga Daanilt laevaväe abi Eesti randlaste vastu. Daani kuningas Valdemar II lubab seda järgmiseks aastaks. Teodorik läheb nüüd täieliselt daanlaste poole üle. Ta rajab oma lootused Valdemar II-le, võidukaimale Daani kuningate seast, kes „dominium maris baltici“ — Balti mere ülemvõimu — järele oma kätt sirutab.

12. juulil 1212. a. maabus Valdemar II Tallinnas. Temaga kaasas oli neli piiskoppi, nende seas daani (Lundi) peapiiskop ja Eesti piiskop Teodorik.

Läti Hindreku kroonika jutustab, et eestlaste vanemad olid kuninga sõbralikult vastu võtnud ja kuningas oli neile kingitusi annud. Alles kolmandal ööl tunginud eestlased äkki suure väega kuninga laagri kallale Toompeal. Kuid kuninga ihukaitsevägi, kes seisis laagris Toompea ja sadama vahel, s. o. umbes Pika jala kohal, Rügeni slaavlastest vürsti Vitzlause (Wentzeslause) juhatusel, lõi nad suurte kaotustega tagasi. See on n.-n. „Lindanisse lahing“, milleks legendi järgi valge ristiga punalipp „Danebrog“ — pärastine Tallinna ja daani lipp — taevast maha tulnud.

Võrreldes ajaloo allikaid olukordadega arvab Luiga, et siin tõeline sündmuste käik oli teine. Valdemari rahulik maandumine oli kahtlemata ette valmistatud Teodoriku diplomaatiast, kel pidid olema oma pooldajad eestlaste seas. Sakslaste pealetung lõunast pidi harjulasi sundima ennem sobima Daaniga.

Siis ei olnud ka „Lindanisse lahingut“ kui niisugust. Valdemar oma aruandes paavstile ei räägi temast midagi, vaid nimetab oma sõitu — palverännakuks. Daani ammused usulistest suhetest Tallinnaga kõnelevad ka mõned teised allikad.

Lindanisse nimigi on eksitus. Läti Hindrek kirjutab: Castrum Lindaniensis — Lindani kants, kus „Lindan“ on nähtavasti tuletus Eesti nimetusest linnus.

Kui aga eestlased vastu ei hakanud Valdemari maabumisel, kus neil see kergem oleks olnud, siis pole ettekujutatav, et nad vastu hakkasid alles kolmandal päeval, kus neil see raskem pidi olema, sest et Valdemar asus juba Toompea linnuses.

Luiga arvates ei olnud see mitte suurem vägi, vaid Eesti rahvuslike „tasujate“ vähene vandeselts, kes õh-

tul hilja viiest kohast ühtaegu kallale tungis ja oma peahoobi mitte kuningas Valdemari, vaid piiskop Teodoriku vastu sihtis.

„Teodorik oli Tallinnasse — Räävälisse tulles vanemaks saanud. Ta nooruse kired, auahned harrastused ja poliitilised hoolimatused olid aastatega vaibunud. Ta tahtis võib olla heaga ja tööga oma endised süüd tasa teha ning vastaste viha vaigistada. Ta juuksed olid halliks läinud muredest ning raskeist pettumustest: oli ju ligi 40 aastat, kus ta vihas lahkunud Eestist.

Kuid nii lähedal oma sihil, nii ligi jõudnud igatsetud paigale, oli Theodorik oma sihist siiski kaugemal kui kunagi. Ta oli ladunud enda peale liig palju süüdi, et peaseda karistuseta, oli esinenud Eesti vastu liig tihti jultunult ning salakavalalt, et võita eestlaste enamuse usaldust. Suur hulk eestlastest olid ta verivaenlased. Teades tema tulekust, varitsesid nad teda ta maabumisel, kui suurt poliitilist kurjategijat, kui Eesti äraandjat.

Teodorik, saabudes maale Räävälis ning uinudes kolmandat ööd Eesti kauaigatsetud pinnal — telgis Toompeal Daani kuninga Valdemar II telgi kõrval — ei ärganud enam unest: eestlaste salk tasujaid, hiilides öö tulles üllatavaks rünnakuks laagrisse, tungisid sisse Teodoriku telki ning löid ta surnuks.“

*

Lembit ja Teodorik — need on Luiga käsituses Eesti muistse iseseisvuse võitluse kaks suurt vastast, kahe vastupidise orientatsiooni esindajat, üks — rahvusliku tundepoliitika, teine — majandusliku olupoliitika, kaugemale kaaluva mõistuse poliitika, mis taoteli Eesti sotsiaalset, poliitilist ja usulist kohanemist pealetungiva lääne oludega.

Järgnev aeg andis Teodorikule õiguse. On iseküsimus, kas Eesti ei oleks suuremaid tagajärgi saavutanud, kui Lembit ja Teodorik oleksid tegutsenud koos.

Saada Eesti piiskopiks, see paistis Teodorikule ainsa võimalusena päästa Eesti rippumatus. Kuid tema saatuslikuks veaks loeb Luiga, et ta pöördus sakslaste abi, mitte aga kohe daanlaste abi poole. Lembitu surma järele oli Teodorik, olgugi kirikukuues, viimseks Eesti riikluse kandjaks Daani kaitse all. Eesti rahvuslased tasusid Teodorikule, nagu nad tasusid Kaupole Paala lahingus. Teodoriku surmaga lagunes Eesti kaheks: Daani- ja Saksa-Eestiks.

Teodoriku olupoliitilise ja majandus-tsüünilise elukäsituse leiab Luiga iseloomuliku olevat teatavatele Eesti ringidele, kes valitsesid suuri kaubateid, — sama maailmavaadet leidis siis ka Novgorodis. Säärases maailmavaates võtavad võimust väljasttullnud ideed kui väljast tulijate võimu põhjendus.

Lembit suri 1217. a. septembris, Teodorik — 1219. aasta juulis. „Teodoriku politika osutus reaalsemaks, kuid tema mälestus on kadunud. Püsinud on aga mälestus Lembitust, kui müstilisest jõust, mis paistab realselt mõtlejale tühja fantastikana, mis on aga siiski nii loodusjõuline, oluline, nagu rahvustunne iseenesest seda on: arusaamatu, seletamatu, kasutu, siiski elav ning tõsine loov võim, inimedu potentsiaal.“

INGLISE ASUMAADE KASVAMISEST

Asumaade küsimus on praegu üks õrnimaid küsimusi maailma poliitikas. Aegajalt on kuulda jälle mõningaid küsimusi ja kõnelusi selle üle. Ta olekski juba täie jõuga esile kerkinud, poleks Hispaania sõda tähelepanu endale tõmmanud.

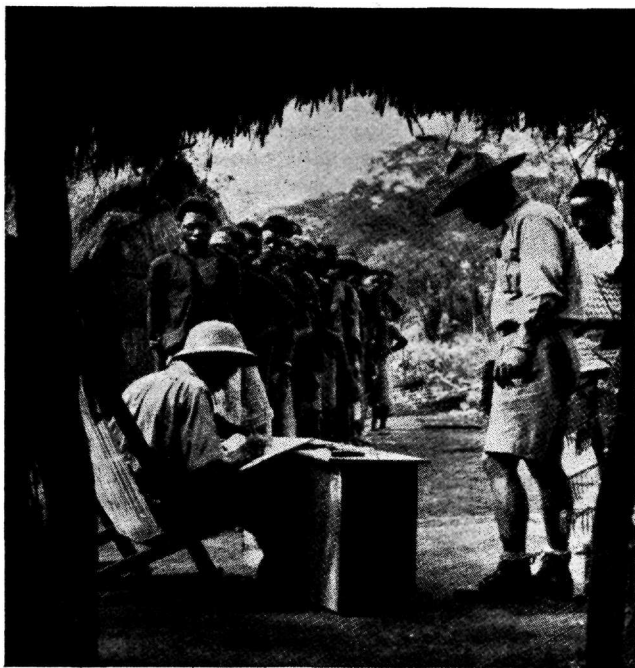
Maailma suurimaid koloniaalriike on Inglismaa. Huvitav on jälgida Inglismaa arengut koloniaal-suurriigiks. Peab mõõnma, et mitte kõik inglise asumaad ei ole omandatud valitsuse käsul ja sõjalise jõuga. Nii mõnigi neist on alistatud Inglise võimule tavalise kodaniku algatusel ja ettevõtlikkusel.

See inglase iseloomujoon, et ta oma toiminguis ja ettevõtteis seab peamiseks sihiks riigi huvid, on teinud ka inglased maailma võimsaimaks rahvaks.

Tüübiline näide on sellest Rodeesia alistumine Inglise troonile. Esmajoones peame aga mainima üht suurt inglasi, Cecil Rhodes't, sest tänu vaid sellele mehele omandas Inglismaa ilma vaevata selle kullamaa.

5. juulil 1853. aastal sündis Hertfordshire krahvkonnas Startfordi vaimulikul poeg, kellele pandi nimeks Cecil ja kellest võrsus üks suurimaid inglasi ja asumaade võitjaid...

1. septembril 1870. aastal maandub Natalais, Durbanis sadamas seitsmeteistkümnepäevane nooruke. Ta on kopsu- ja südamehaige, ja just see asjaolu

Neegrite-kullakaevurite kontroll

sündis ta isa teda Lõuna-Aafrikasse terviseparandusele läkitama. 170 naela on tal raha kaasas. Ta peab siin tervenema, edasi jõudma või hukkuma, nagu see paljudega on sündinud.

Cecil Rhodes'i vanem vend, kes siin elab, abistab teda, ja talle naeratab õnn. Mõne aja möödudes on tervis niivõrd paranenud ja ainelised võimalused suurenenud, et ta võib kodumaale tagasi sõita jatkama oma õpinguid Oxfordis...

Lõuna-Aafrika võlub teda, peatselt purjetab laeval lõunasse üks vaikne, endasse süvenenud, mõtisklev noormees. Ta tervis on aga kodumaal uuesti halvenenud, kuid see teda palju ei häiri, julgelt hoiab ta oma blondi pead püsti ja sinistest silmadest hoovab tahtejõud...

Kohvrid täis Rooma klassikuid siirdub ta Kimberley teemandiväljadele. Kaevab, leiab, vahetab seal teemante. Mitte üksnes teemantidele ei ole tal silmi, vaid ta paneb ka teraselt tähele, kui oskamatult soonitatakse siin töid ja tehinguid.

Kaevurite töö on ebaotstarbekohane ja aegaraiskav. Neegreid aga üldse ei tohi niipalju usaldada. Tal on kava valminud, kuidas muuta tööd kiiremaks ja tulutoovamaks. Kainelt, peaaegu isegi üleolevalt asub ta oma kava ellu viima. Peagi on Rhodes suutnud arvukad teemantide tootjad ühe mütsi alla viia. On sündinud võimas ühing „De Burs Mining Co. ja Cecil Rhodes on selle kõikvõimas juht. Ta edu ei ole mitte saavutatud jõuga. Ta sõjariist on ta veenev ja kõiki mõjutav kõne. Ka õnnel ja saatusel oli siin suur osa etendada, kuid peamiselt on C. Rhodesi energia, vaist ja ettenägelikkus, mis teda edule viisid. Ta oskas igat vähimatki võimalust ette aimata ja viimse võimaluseni ära kasutada. Nende relvadega võitis ta neegripealikuid ja tegi nad oma sõpradeks, ja hiljem Kapimaa valitsuses olles võitis ta samuti kõik takistused.

Varsti on Lõuna-Aafrika teemanditööstus tema juhtida. Võistlevad ühinged kas ostetakse lihtsalt ära või sunnitakse kokkuleppele. C. Rhodes valitseb teemanditurgu ja dikteerib hindu. 28 aastat hiljem võrdub ta sissetulek ¼ miljonile naelale...

Harilikult säärased suured „rahategijad“ jäävad peale oma äri ja masinate muile eluavaladusele võõraks. Kuid C. Rhodes ei kuulunud säärase kilda. Ta oli rohkem kui spekulant, ta oli täis maade vallutamise iha. Nüüd moondab ta oma varanduse võimuks.

See aga ei sünni mitte isikliku kasu ega auahnuse pärast, vaid Inglismaa hüvanguks ja kuulsuseks. Ilma mingisuguse ilustuseta ja varjamiseta avaldab ta oma soovid:

„Lugesid teiste riikide ajalugusid, mõistsin, et maade vallutamine on peaaegu, kuna aga maa pindala on piiratud, siis on suurim ülesanne teda omandada nii palju kui aga iganes võimalik.“ Ja ta peab sõna.

Kalda hõhari kõrve taga, kahel pool Sambeesi jõge laiutab end hiigla-maala, mis juba XVI sajandist peale kuulub Portugali mõjupiirkonda. See maa on kuulus oma rikkalike kulla ja kalliskivide leidude poolest. Juba muinasajal fõniklased vedasid siit kulda, neile järgnesid araablased jne.

Praegu tuntakse seda maa-ala Rodeesia nime all. Ta nimi on tuletatud Rhodesi nimest, ja ta jaguneb Põhja- ja Lõuna-Rodeesiaks.

Põhja-Rodeesia asub ülalpool Sambeesi jõge ja on pindalalt 745.760 km² suur, kus elab 1/3 miljonit elanikku, neist valgeid vaid 10.000. See on savannide ja põõsasmetsade maa, kus kõrgel platool kasvatatakse edukalt nisu, maisi, tubakat, puuvilja. Maapõuevaradest on esikohal inglissima, kuld, vask, kivisüsi jne. Karjapidamist takistas aga tse-tse-kärbes. Rahvastik on enamuses bantu-neegrid.

Lõuna-Rodeesia asub lõuna pool Sambeesi jõge, pindalalt 389.374 km² ja 1,1-miljonilise elanikkonnaga, valgeid 50.000 ümber, pealinn Salisburg. Õieti koosneb ta Matabele ja Mašona neegrite maadest. Maapõuevarad on samad mis põhjaski, kuid siin on ka rikkalikud teemandi leiukohad. Kliima on niiskem ja seetõttu kasvab siin ka riis, suhkrupilli-roog, puuvill ja igasugused lõunamaised puuviljad. Sellele rikkale maa-alale juhtis C. Rhodes oma maade vallutamise tungi. Ta peapüüe oli kiiremini maad koloniseerida. Ta ei põrganud mingeist abinõudest kõrvale. Ta juhatas farmereid häle asupaikadele igasuguste soodustustega, levitas sageli ebaõigeid teateid sealsete rikkalike kulla- ja teemandiväljade üle, meelitades seega sinna tohutuid kullaotsijate parvi, kes siis ka osalt sinna alatiseks jäid; ta surus neegrite vastuhakud maha jne.

Kuid teel oli ees buuride vabariik. Ta saatiski esmalt oma sõbra doktor Jamesoni mõnesaja mehega põhja „Ei kellegi maale“; võttis oma valitsuse alla parimad väärtmetallide ja õiliskivide leiupiirkonnad; sõlmis Matabele neegrite sultani Lobengulaga lepingu maa kasutamise üle. Nõutas Inglise valitsuselt selle maa valitsemiseks ja asustamiseks loa. Valitsemine toimus Briti-Lõuna-Aafrika kompanii poolt, mis aga oma osanikele kunagi ei maksnud dividende... See ei olnud äriplaneet, vaid ideeline. See Rodeesia vallutamine toimus 1889.—1894. aastail: Briti-Lõuna-Aafrika kompanii valitses Rodeesiat kuni 1923. aastani, siis Lõuna-Rodeesia sai endale parlamendi ja omavalitsuse, kuna Põhja-Rodeesia kuulutati Briti krooni maaks ja valitsetakse ku-

C. Rhodes koos dr. Jamesoniga sõjakäigul Matabeelse vastu. 700 sõduriga alistas ta kahe kuu jooksul 20.000 Matabele sõdurit

berneri poolt. Ühinemise Lõuna-Aafrika Liiduga lükkas Rodeesia tagasi.

Cecil Rhodes'il jätkub aega peale äritegemise ja maadevallutamise ka poliitika jaoks. Nii on ta 1881. a. Kapimaa parlamendi liige, 1884. aastal rahaminister ja 1890.—1896. a. Kapimaa peaminister.

C. Rhodesi unistuseks oli muuta kogu Lõuna-Aafrika Briti asumaaks. Ta kodus „Groote Schuur"ei Kaplinna lähedal on kõik seinad täis riputatud Aafrika maakaarte. Ka on tema kavas, ühendada raudteega Kairo ja Kaplinn! Cecil Rhodes on vaid Kapimaa peaminister. Ta on muutunud suureks ja laiaõlaliseks. Silmad on ikka sinised, kuid teravad ja uurivad. Kui kusagil kõnelus siirdub usulistele teemadele, läheb ta igavust tundes minema. Aknale astudes ei suunda ta oma vaadet merele, vaid põhja — sisemaale: Lõuna-Aafrikale. Ta unistab, kuidas muuta kogu Lõuna-Aafrika inglaste omanduseks. Ta taotleb Buuri riikide liitmist Kapimaaga, kuid ikka seisavad buurid oma vana presidendi Krügeriga selle vastu. Kord juba üritasid inglased Transvaali ja Oranje vabariigi vallutamist, kuid kaotasid lahingu Majuba mäe juures...

Rhodes alustab uuesti võitlust, kuid salajast ja kardetavat võitlust. Ta levitab oma salajaste kaastöölise võrgu kogu buuride maal, õonestab buuride lugupidamatust, soovib pärismaalasil (uitlandidel) nõuda endale hääleõigust. Valmistab kulisside taga Johannesburgi vallutamist. Saadab seks ilmsüütutes seebikastides linna püsse ja laskemoona rahutule ja buuridevaenulisele elemendile. Jameson jõudes oma 500 mehega 1895. aastal Johannesburgi alla, satub aga lõksu ning vangistatakse buuride poolt. Vana Krüger oli ka mees omal kohal.

See sündmus põhjustas C. Rhodesi tagasiastumise peaministri kohalt, ja ta asus jälle oma ühingu

Nii oli ta 1904.—1908. a. Kapimaa peaminister.
Suri 1917. a.

Ehkki Rhodes tähendas, et ta sõiduk on ümber paisatud, jooksis ta niisama kergesti ja edukalt edasi. Ta alustas Rodeesia ülesehitust. Seal tekkivad lühikese aja vältel raudteed, telegraafiliinid, maanteed, mäetööstused..

Äkki kergib Matabelede mäss. Seisukord on

Veeteede tähistamine

Ei saa enam kuidagi võrrelda meresõidus julgeoleku mõttes endisi ja praegusi aegu. Neid võib nüüd võrrelda öö ja päevaga või kuu ja päikesega. Kuidas vallutati vanasti maailmameresid, kus olid siis tuletornid, kompassid, meremärgid jne.? Tõsi, tuletornide iga on ju aastasadu vana, kuid millised nad siis olid? Kusagil kivihunnikul põlesid kas haokood või puuriidad, ja vahest oli rohkem suitsu kui tuld, mis öösel pidi kätte paistma. Nüüd on olemas korralikud tuletornid, mis paistavad laevadele kätte kümnete miilide peale, madalike juures seisavad tulelaevad, mererand ja madalikud on märgitud toodritega. Ka raadio on astunud abiks raadio-tuletornide näol. Aga siis veel igasugused allveekellad, helipüüdjad ja muud sellesarnased seadeldised. Kõik on tarvitusele võetud selleks, et oleks kindlustatud laevasõidu julgeolek. Ja mis on sellega saavutatud? Laevaõnnetusi on märksa vähemaks jäänud ja päästeseltside töö vähenenud. Loomulikult ei saa ju vältida merel viimset õnnetust. Õnnetusi juhtub ju ka maal, kus kindel pind jalge all.

Veeteede valitsusel on üheks tähtsaimaks ülesandeks kevadel pärast jääminekut laevasõiduteede tähistamine nii merel kui ka sisevetel. See on üks raskeimaist ja ühtlasi ka kulunõudvaimaist ülesandest.

Veeteede tähistamiseks on meil olemas kolm tulelaeva: „Hiiumadal“ — seisab samanimelise madaliku juures Hiiumaa otsas, tulelaev „Tallinn“ („Revalstein“) — seisab Naissaare taga madaliku juures, ja varuks on veel kolmas tulelaev, mis vajaduse korral vahetab nii üht kui teist tulelaeva, kui neil on vajadus sõita kütta-aine ja ka proviandi järele. Proviand toimetatakse küll tulelaevadesse kas mootorpaatidel või vedurlaevadel. Tulelaevu püütakse meil väljas hoida ümber aasta, niipalju kui seda ainult jääolud võimaldavad.

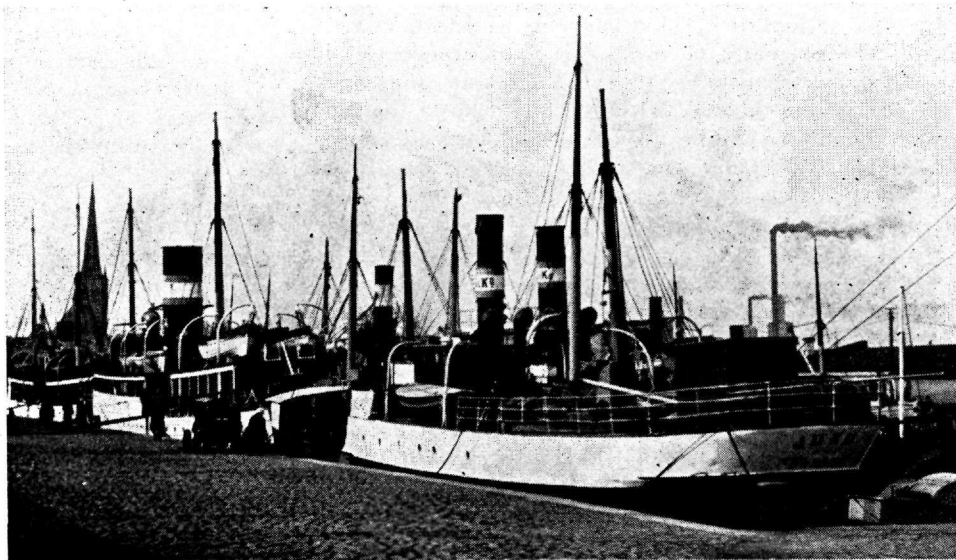
Edasi on meie laevasõiduteede tähistamiseks välja pandud merel 12 ja sisevetel 7 tuleboid. Neid leidub kõige rohkem Muhu väinas. Tuletorne ja tulepaake on meie rannikul ja saartel kokku 107, sisevetel 22, kokku seega valgustavaid üksusi 148 + 3 tulelaeva. Peale mainitute on aga olemas veel toodrid või reimarid (reiman), mida meremehed nimetavad ka „luudadeks“. Kes merel on sõitnud, see on võinud neid näha. Silma paistavad nad igapähele juba seepärast, et

neid on rohkem, nimelt meres 470 ja sisevetes (Peipsil, Emajõel ja mujal) 120. Meres on toodrid kõige rohkem Hiiumaa, Muhu- ja Saaremaa rajoonides ning Muhu väinas. Alates aga Tallinnast ning siirdudes ida suunas leiame Aegnast kuni Narva-Jõesuuni ainult 50 toodrit. Vähenenud toodrite arv siin on seletatav sellega, et laevasõidutee ida poole käib rannast kaugelt mööda ning pole ka saarterägastikku ega madalikke. Peale toodrite on meil aga veel mere- ja siseveteveterannikuil sadu meremärke.

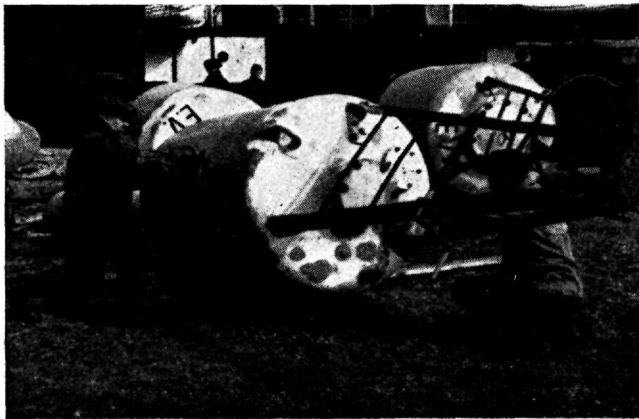
Toodrid panevad meil välja aurikud „Sekstant“, „Lood“ ja „Ramm-tõstelaev“. „Pirita“ kukkus vanuse tõttu reast välja. Tuleboid viib meil aga merele ja toob sealt ära jäälohkuja „Tasuja“. Et tal hõlpsam oleks tuleboisid peale võtta ja merre lasta, siis ehitati talle mõni aasta tagasi ahtermasti külge eriline tõstetokk. Suuremad tuleboid, nagu „Vahemadal“ ja „Aegna“, viib ta koos ära, kuid väikesed võtab korraga dekile ning sõidab nendega Muhu väina. Meremärkide väljapanemine, s. t. veeteede tähistamine, kestab meil harilikult 1 kuu. Palju oleneb ju jääoludest — tänavu näiteks hilineb Muhu väina tähistamine paksu jää tõttu. Tänavu tehti meremärkide väljapanemisega algust aprilli algul, millal sõitis lääne poole „Sekstant“. „Lood“ ja „Ramm-tõstelaev“ tähistasid Tallinna reidi.

Kuidas see töö käib? Selle küsimusega pöördusime veeteede valitsuse navigatsiooni inspektori kapten F. Saarnaki poole, kes lahkelt alljärgnevat seletas. Kapten F. Saarnak on ise olnud kauemat aega aurik „Sekstanti“ kapteniks.

Otsekohe selle järele, kui jää meie vetest hakkab kaduma, hakatakse kohe meremärke väljapanijaid laevu

Kevadine vaatepilt Tallinna sadamas. Laevad sadamatehase kanalis

Väiksemad tuleboid remondis

varustama toodrimaterjaliga. „Sekstant“ võtab peale 80, „Lood“ 60 toodrit, „Ramm-tõstelaev“ vähem. Harilikult lähevad nad toodritega algul lääne suunas. On kaasaviidud toodrid välja pandud, sõidavad laevad uusi peale võtma — „Sekstant“ — Jaagurahule, kus tal on ladu, ning „Lood“ ja „Ramm-tõstelaev“ — Rohukülla. Seal võtavad laevad peale ka kütteainet ning toiduvastust. On lääne pool töö lõpetatud, tulevad laevad Tallinna, täiendavad siin tagavara ja siirduvad ida poole.

Toodrite ja teiste meremärkide väljapanemine kuulub täpseimate tööde hulka. Täpsuse raadius on 10—15 meetrit. Merekaardil on toodrite asukoht märgitud, ja et merel täpselt toodri sissepanekukohta kindlaks teha, võetakse sekstandiga maalt nurgad, mis määravadki toodri asukoha kindlaks. Maamärgid aga tihti uuenduvad — on saetud maha kõrgemad puud, lõhutud hooned jne. Nende asemele tuleb otsida uued meelejäävad märgid.

Kui palju suudab üks laev päeva jooksul toodreid merre panna? Kindlat arvu on siin raske määrata. Kõige paremate ilmastikuolude juures võiks aga tulla kõne alla 15 toodrit. Tuleb aga ette ka päevi, kus ainultki toodrit merre ei saa lasta. Tormid takistavad. Toodrite merrepanemine oleneb ka nende suurusest. Meil on suured ja väikesed toodrid. Suured, millede vettelaskmine on rohkem aeganõudev sügavvee tõttu, seisavad meil Tallinna-madala piirkonnas ja mujal, väikesi toodreid leiame aga Haapsalu lahes, Muhu väinas, sisevetel jne. Suured toodrid on meil siiski ülekaalus võrdselt $\frac{2}{3}$ — $\frac{1}{3}$.

Kui jäätulekul tulelaevad ja tuleboid merelt ära koristatakse, siis ei tehta seda mitte toodritega. Toodrid jäävad välja ümber aasta ja jää päeletuleku tõttu läheb neist vähimalt 50 protsenti kaduma. On hea, kui kevadel leitakse toodri asukohast vaid vee all möödunud aastast järele jäänud toodrivars. Sel juhul saab kasutada vana raskust. Tihti kannab aga jää toodri enesega kaasa ja järele ei jää midagi. Kui nüüd arvestame ümarguselt, et meil on väljas 600 toodrit ja sügavvee toodri hinnaks arvestatakse umbes 30 ning väikese toodri hinnaks 10 krooni, siis võiks toodrite keskmiseks hinnaks võtta 20 krooni või enamgi, ja neist lähe-

vad kaduma pooled, siis sünnitab jää riigile toodrite hävitamisega 6000 krooni ümber aastas kulusid.

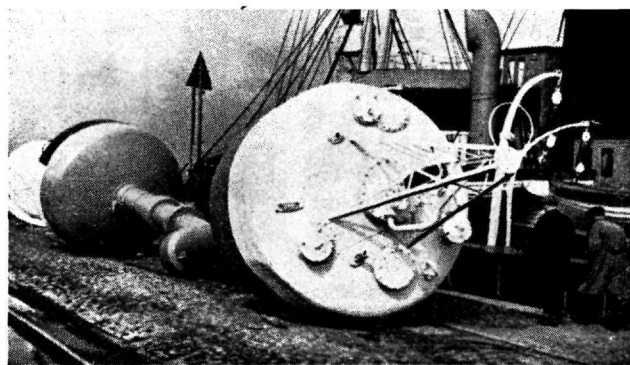
Toodri puumaterjali ostab veeteede valitsus riigi metsatööstuselt, raskused — kivid — aga talumeestelt, kes need talvel regedega kohale veavad. Sügavvee toodri raskus kaalub 700—800 ja väikese toodri kivi 140—160 kg. Suur kivi maksab 5 kr., väike on odavam. Toodrikorvid ostetakse samuti vähempakkumisel maameestelt. Hinnaks on 30 senti kuni 1 kroon korvi eest. Tänavu hinnad veidi kerkisid.

Kevadel hakatakse valmistama toodri osi ja suve teisel poolel rändavad tagavarad lattu, kust nad augustis ja septembris Jaagurahule ja Rohukülla veetakse.

Kui kevadel kõik vajalised toodrid merre pannakse, siis ei tähenda see veel, et võiakse käed rüppe panna. Ei. Aegajalt kontrollib veeteede valitsus tuleboisid ja toodreid ning antakse ka laevade poolt teada, et seal ja seal piirkonnas on tooder kadunud või purustatud. Siis sõidab laev kohale ning uus tooder pannakse asemele. Toodreid purustab torm ja tihti sõidavad neile pimeduses laevad peale ning kisuvad toodri oma asukohast lahti või lõhuvad korvi. Seepärast ongi meil mõnel pool Muhu väinas madalamate vete piirkonnas, pürjelaevade liiklemise rajoonis, välja pandud toodrid ilma korvita, kuid nad on samuti värvitud kas punaseks või mustaks nagu korviga toodergi. Iga aasta uuendatakse sissepandud toodreid 5—10 protsenti.

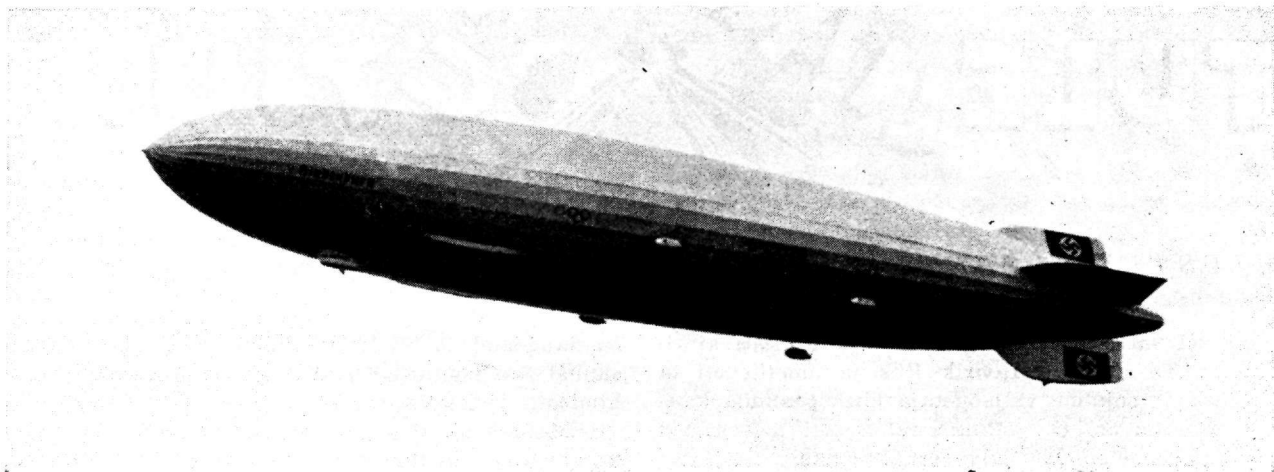
Toodrid kuuluvad meil kõik riigile, ka need, mida näeme Tallinna lähel keskvangla piirkonnas. Ühe toodri omanikuks on aga Tallinna linn. See tooder asetseb nimelt Lääne muuli taga, vastehitatud uue kollektori suus, hoiatuseks, et laevad sealt endid eemale hoiaksid ja kollektoritoru ei vigastaks. Riigi poolt pandi tooder merre, kuid linn maksab selle korrashoiu eest aastas veeteede valitsusele 30 krooni.

Kui nüüd nägime, et toodri iga võib arvestada ühe, äärmisel juhtumil kahe aasta peale, ja sedagi vaid veelaluse toodriosa leidmise puhul, siis tuleboi iga arvestatakse 25 aasta peale. See on muidugi seletatav sellega, et jää tulekul tuleboid ära koristatakse ja lattu tuuakse, kus neil põhjast kõnts ja teokarbid maha kraabitakse ning nad uue värvikorruga kaetakse. Tuleboisid tuleb ka hoida, sest suured tuleboid, varustatud sireeniga, nagu seda on „Vahemadal“ ja „Aegna“, maksavad 10.000 krooni tükk, väiksemad aga 3000—3500 krooni.

Aegna tuleboi ootab merreviimist

Hukkus õhulaev „Hindenburg“

Saksa suurim õhulaev „Hindenburg“, mis pidas ühendust Ameerika ja Euroopa vahel, hukkus neljapäeval, 6. skp., Ameerikas maabumisel Lakehursti aerodroomil. Praegu lõplikult selgitamisel olevail põhjusil süttis õhulaev ja tuli hävitas õhuhiiglase täieliselt. Suurem osa reisijaist ja meeskonnast päästeti

Vanasti Aegna otsas polnudki tuleboid ja see pandi sinna välja alles 1928. või 1929. aastal.

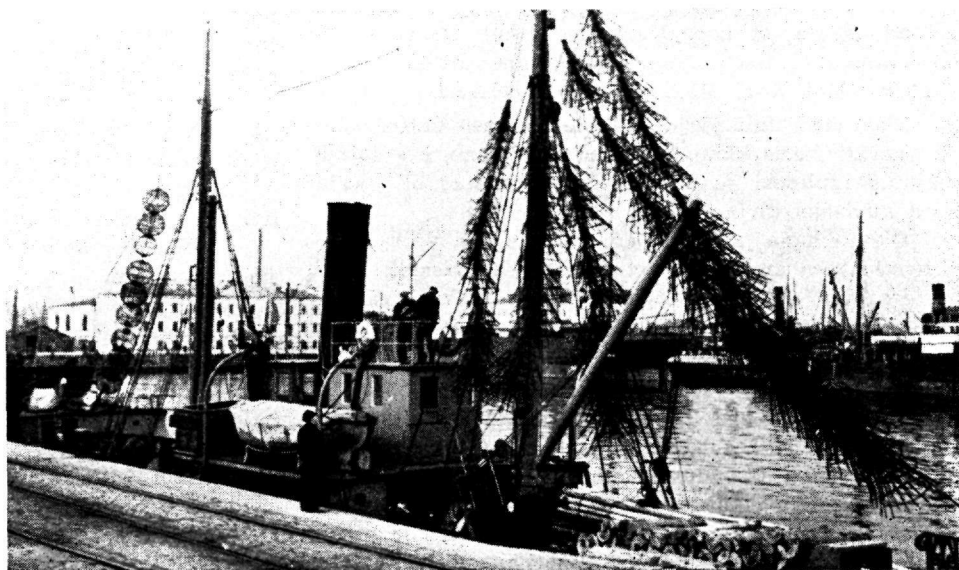
Eesti, Vene, Soome ja Läti toodrid on kujult ja värvilt ühesugused, kuid teistel riikidel on nad igaühel isesugused. Nende tähendust võib leida vaid merekaardilt. Nüüd on aga väljatöötamisel n.-n. rahvusvaheline tooder, mida tahetakse maksuma panna kõigi mereriikide kohta. Kunas sellest aga kord asja saab, on küsitav.

Meresõidu hõlbustuseks on meil viimasel ajal väga palju ära tehtud. Nii on tulelaevad varustatud raadiopeilingaatoritega, mis laevadel paksus udus võimaldavad oma asukohta kindlaks teha. Sellest ja ka muudest maksmapandud uudustest ongi tingitud, et viimasel ajal laevaõnnetused meie vetes õige väheks on jäänud. Väga tähtis meresõidus on ka see, et suuremad laevad on end varustanud raadioga. Nüüd on laevadel võimalus kinni püüda meteoroloogilisi teateid ja arvestada tormi tulekut.

Meil on olemas veel umbes 30 signaaljaama sadamais ja mererannikuil, kus

tormisignaalid üles tõmmatakse, mida nähes laev saab teada, et on oodata ühest või teisest kaarest tormi tulekut. Päeval ripnevad mastis erilised mustad märgid ning öösel punased ja rohelised tuled. Tartu meteoroloogia observatoorium annab iga päev ilmastikulolude kohta andmeid, ja kui kõne alla tuleb torm, siis kergivad kohe „tormikotid“ signaaljaama masti.

V. H.

Aurik „Sekstant“ toodrivarustusega Tallinna sadamas merele sõidu eel

TULELINDKETSUS...

JUTUSTUS VÕITLUSPÄEVILT.

Ta oli vaese popsi poeg ühest Lääne-Eesti kihelkonnast. Ta nimi oli Henrik Riis ja ametilt oli ta kaitseliitlaste sõjaline väljaõpetaja ühes pealinna kaitseliidu jaoskonnas. Oli teeninud rahuajal isakest tsaari ühes Tallinnas asuvas jalaväerügemendis. Seejärele võidelnud maailmasõjas kõigil vene rinnetel, peale Kaukaasia oma, kuni ühes mõttetud tapatalgus Üksküla-vastasel ülejõe-positsioonil — Surmasaare juures — teda tabas rindu sakslase lõhkekuul, muutes ta riviteenistuseks kõlbmatuks. Eesti rahvuslikes väeosis ta teenis raudkiivrimeste meie maale tulekuni. Okupatsiooni ajal oli öövahiks ühes Tallinna suurimas tehases, ja vabadussõja puhkedes astus viivitamata kaitseliitu, kus ta määrati ühe jaoskonna kaitseliitlaste instruktoriks. Maailmasõjas omas ta kolm Jüri-risti ja kolm kardpaela õlakuil.

Üks esimesi kaitseliitlasi, kellele Henrik Riis andis kõige hädatarvilisema õpetuse relvade käsitlemisel ja lahingdrillil, oli Karl Mägi — seitsmeteistkümneaastane jõumehe-kehaehitusega noorur, sama vürtspoodniku poeg, kelle poest ta oma sundaja teenistuse ajal ostis palgapäevil suitsu ja toidukraami. Teda, Karl Mäge, Riis tundis juba väikese jõmpsikana, ja ei oleks võinud arvata, et noor Karl, kes tahab saada sportlaseks, astub kaitseliitu ning läheb vabatahtlikuna väerindele. Ent Karl Mägi läks, ja meelsasti.

Mäe järel tuli järjekord Olev Tihase kätte. See oli vaevalt leeris käinud täheladuja-õpilane, kes salaja kirjutas luuletusi ja novelle, kelle unistus oli saada kord kuulsaks kirjanikuks.

Olev Tihane ja täiesti kõva tervis olid võõrad teineteisele juba ammust ajast saadik. Kui Henrik Mägi kahtles, kas Olev kannatab välja sõjaraskusi väerindel, vihastus Olev ning vastas järsult, läbi hammaste:

„Härra allohvitser, teie asi on teatada, et tahan väerindele minna! Kui teie ei teata minu soovist, kannan selle ise ette jaoskonnaülemaale!“

Seejärele Olev Tihane läkitati mõne päeva pärast ühe rügemendi täiendusešeloniga Viru rindele.

Henrik Riis muutus millegipärast sõnaahtraks ning viibis sageli sügavais mõtteis, hammustades oma pikki, tumedaid vurrusid. Tema õpetatud kaitseliitlastest läks iga nädal kümneid ja kümneid väerinnetele, ent Riisi ei rõõmustanud see sugugi...

Pärast Tartu vabastamist tuli teade: Karl Mägi

on langenud... Vürtspoodniku poeg suri nagu oli elanud — naeratus huulil, surmapõlgavalt rünnates hiinlaste jõuke Vapramäel...

Möödus nädal — ja ajalehed teatasid Olev Tihase sangariteost ja langemisest. Punaste ülejõu survele meie kompanii oli sunnitud taanduma ühest külalt. Taandumist jäi katma neli sõdurit ühe kuulipildujaga. Punased külvasid marutulega kuulipilduja üle ning surmasid ta kaitsjad. Kuulipildujat ähvardas punaste kätte langemine...

Ent leidus sangar, kes otsustas päästa seisukorra. Hoolimata enese ümber sääseparvena vinguvaist kuulidest Olev Tihane sööstis kuulipilduja juure ja, nagu arust lage, hakkas tulistama rünnakule tõusnud punaste ahelikku... Ihuüks olles ta hävitas kaks vaenlase rühma, päästis seisukorra ja küla...

Kui saabus abi, leiti Tihane lebamas oma truu relva kõrval. Tema kehas leiti neliteist kuulihavaa...

Veel enam muutus sõnaahtraks ning vaibus mõtteisse Henrik Riis.

Siis teatasid ajalehed jäledast mõrvast, mille ohvriks on langenud Mõniste mõisas ühe meie löögiosa noor sõdur Ilmar Kuusik. Langenud raskesti haavatuna vangi punamadruste kätte, ta oli nende poolt metsikul kombel piinarikkalt surmatud...

Lugenud selle teate ajalehest, Henrik Riis ei manganud kogu öö. Kogu öö ta jalutas oma toas nurgast nurka ning rääkis omaette...

Hommikul ta rõivastus korralikult, raseeris end hulga aja järele ning läks siis jaoskonnaülema juure.

„Noh, mis uudist, allohvitser Riis?“ päris temalt jaoskonnaülem.

„Mul on au paluda teid, härra leitnant, et vabataksite mu kaitseliitlaste väljaõpetaja ametist,“ teatas Riis rahulikult.

„Aga... miks?!“ imestus leitnant. „Kas olete haige? Teeb teile teie rinnahaav valu?“

„Ei, härra leitnant. Ma palun teie eestkostmist ja kaasabi kaitseliiduülema ees, et mind viivitamata saadetaks mõnesse väerindel asuvasse löögiväeossa!“

„Mis teiega on, allohvitser Riis?!“

„Ei midagi, härra leitnant!“

Riisi nagu selgines veidi, ta huulil mängles naeratus.

„Lugu seisab selles, härra leitnant,“ sõnas ta ta-

sasel toonil, „olen juba palju kaitseliitlasi saatnud lahinguväljale. Mitmed neist on seal annud isamaa eest oma kalleima vara — elu. Karl Mägi... Olev Tihane... Ilmar Kuusik... Need on, kelle saatusest olen teadlik. Teistest ma ei tea... Aga vabandage, härra leitnant, ma olen tüdinud sellest!“

„Millest?“

„Sellest — et saata tulle teisi, aga ise jääda siia, seljataha. Ma olen võidelnud Galiitsias ja Karpaatides austerlastega, Ida-Preisimaal, Poolas ja Riia all sakslastega, ja sugugi mitte halvasti. Vaatame, vahest olen kõlvuline võitlema ka punastega, pealegi, kus isamaa on hädaohus. Siin on mu ettekanne, härra leitnant!“

Ja Riis ulatas leitnandile paberilehe.

„Kuid teie — teie olete parimaid sõjalisi instruktooreid!“ sõnus leitnant kõheldes.

„Küllap juba leiate mulle asendaja, härra leitnant. Igatahes ma palun...“

„Aga,“ sõnus leitnant viivu mõtlemise järele,

„aga kui kaitseliidutülem ei saada teid väerindele, mis siis...?“

„Siis põgenen ise, härra leitnant! Põgenen rindele!“ vastas Riis kontsasid kokku lüües ja kätt kulunud talvmütsi juure tõstes.

„Lähetate salaja sõdima, allohvitser Riis?“

„Just nii, härra leitnant!“

„Aga siis muutute väejuoksikuks!“

„Väga võimalik, härra leitnant! Aga minu arusaamise järgi pole see väejuoksik, kes põgeneb tagalast tuleliinile, küll aga ümberpöördult...“

Leitnant pani ettekande lauale.

„Hüva!“ sõnus ta värisevi häält. „Allohvitser Riis, lubage suruda oma kätt!“

Neli päeva hiljem allohvitser Riis sõitis Valga poole tossutavas rongis sinna, kuhu enne teda olid läinud, et mitte enam tagasi tulla, Karl Mägi, Olev Tihane, Ilmar Kuusik... ja palju teisi.

E. A.

Hakkapeliitta nr. 11, 12/13, 14, 15, 16.

Strzelec nr. 11, 12, 13, 14, 15, 16.

Trimitas nr. 11, 12, 13, 14, 15, 16

Aizsargs nr. 3, 4.

Vabadussõja tähistel nr. 1—4.

Eesti Spordileht nr. 3, 4.

Eesti Tuletõrje nr. 3.

Üliõpilasleht nr. 3.

Eesti Kirjandus nr. 3.

Sõdur nr. 12—18.

E. Politseileht nr. 6, 7.

Areng nr. 3.

Suomen Sotilas nr. 6—7.

Eesti Statistika nr. 134.

Tänapäev nr. 4.

Hendrik Prants: Minu elukäik. Mälestusi ja pärimusi. Piltidega. 255 lk. Hind 2 kr. 50 s. Eesti Kirjanduse Selts, Tartu, 1937.

Eesti majandus ja selle areng Eesti iseseisvuse aastail. Kirj. J. Janusson, H. Joa, E. Krepp, A. Rannes, V. Asper, M. Reiman. 144 lehekülge, 5 joonisega. Hind 1 kr. Elav Teadus nr. 65. Eesti Kirjanduse Selts, Tartu, 1937.

V. Lao: Kopernik. Pööret sünnitanud täheteadlane.

Suurmeeste Elulood nr. 37. 149 lk., piltidega. Hind 1 kr. 50 s. Eesti Kirjanduse Selts, Tartu, 1937.

Juhan Kihulane: „Häda õnnega“. Komöödia 3 vaatuses (5 pildis). Tegelasi: 6 meest ja 4 naist. Autorikaitse Ühingu kirjastus, Tallinn.

Evald Tammlaane: „Valge lagendik“. Draama 4 vaatuses, 6 pildis. Tegelasi 17—20. Tegevus sünnib omnibuses, talvisel metsateel, randlase talus ja merejäl. Autorikaitse Ühingu kirjastus, Tallinn.

Enn Kippel: Kui Raudpea tuli. I. Romaan. O.-Ü. „Noor-Eesti Kirjastus“ Tartus, 1937. a. Hind kr. 4.—.

R. Alas: Koolide õpilasraamatukogudele soovitatud kirjanduse ülevaade. O.-Ü. „Noor-Eesti Kirjastus“ Tartus, 1937. a. Hind kr. 1.—.

Eduard Visnapuu — Jakob heitleb. Näidend 3 vaatuses. Autorikaitse Ühingu trükk. 124 lhk.

Richard Roht: Igapäevased inimesed. Romaan. J. Vahtra kaas. O.-Ü. „Noor-Eesti Kirjastus“ Tartus, 1937. a. Hind kr. 4.50.

Prof. Joh. Piiper: Arenemisõpetuse ajaloo põhi-jooni. O.-Ü. „Noor-Eesti Kirjastus“ Tartus, 1937. a. Hind kr. 2.—.

Helmi Mäelo: Salme astub ellu. Noorsoojutt. „Noor-Eesti Kirjastus Tartus, 230 lhk., E. Kollomi kaas ja illustratsioonid. Hind kr. 2.50.

Ⓜ

KALEVID, PUU-
VILLASED RIIDED,
SIID JA KUNST-
SIID, NIIDID,
KAITSELITLASTE
VORMIRIIDED

A/s **TEKLA**
RIIDEKAUPLUSED